

NOTEER NU REEDS IN UW AGENDA!

Symposium 16 oktober 2021
KBC Brussel-“Na Corona
eindelijk een zelfstandig
Vlaamse Gezondheidszorg”

KBC IBAN nr.: BE22 4073 0622 5147
Secretariaat VAV: Dascottelei 78 2100 Deurne
Tel. 0468-309334 (NIEUW NUMMER)
e-post: info@vlaamsartsenverbond.org
webstek: www.vlaamsartsenverbond.org
Het secretariaat is open op
dinsdag en donderdag (9 u-17.30 u).

RAAD VAN BESTUUR

Voorzitter: Lieve Van Ermen
Ondervoorzitter: Jan Dockx (cultuur)
Secretaris: Bart Garmyn
Penningmeester: Geert Debruyne
Leden: Chris Geens, Frank Goes (hoofdredacteur
Periodiek), Eric Ponette*,
Jan Van Meirhaeghe*

RAAD VOOR ADVIES

dr. Piet Jongbloet
prof. dr. D. De Looze, UGent
prof. dr. L. Denis, Oncologisch Centrum Antwerpen
prof. em. O. Steeno
prof. em. A. Baert
prof. dr. Ph. Vandekerckhove, Rode Kruis Vlaanderen
prof. dr. D. Brutsaert, UAntwerpen

PERIODIEK

Redactieraad: prof. dr. A. Baert, dr. J. Dockx,
prof. dr. C. Geens, dr. P.H. Jongbloet, prof. dr. E. Ponette,
dr. J. Van Meirhaeghe, dr. B. Garmyn
Verantwoordelijke uitgever: dr. F. Goes,
Sionkloosterlaan 7, 2930 Brasschaat
Hoofdredacteur: dr. F. Goes
Redactie cultuur: dr. P.H. Jongbloet

De gepubliceerde bijdragen verschijnen onder
de verantwoordelijkheid van de auteurs.

Layout: www.xpair.be

Drukkerij: Jules De Winter, Bisschoppenhoflaan 216,
2100 Deurne, tel. 03/232.20.22, fax. 03/225.15.84

INHOUD

VOORWOORD	3
CITATEN	5
SYMPOSIUM	6
MEDISCHE ACTUALITEIT	7
NIEUWS VAN ONZE LEDEN	12
GESCHIEDENIS VAN DE GENEESKUNDE	14
(F)ACTUEEL	16
VAN UW HOOFDREDACTEUR	19
POLITIEKE ACTUALITEIT	20
GESCHIEDENIS VAN DE GENEESKUNDE	26
NIEUWS VAN ONZE LEDEN	31
(F)ACTUEEL	30
CULTUUR	
BOEKEN	34
TENTOONSTELLINGEN	40
FILM	44

Lidgeld vanaf 2021

Gedrukte Periodiek

Elektronische versie

Gewoon lid

100

80

Arts in opleiding of zonder praktijk

60

40

Artsenkoppel

140

120

Artsenkoppel in opleiding of zonder praktijk

80

60

Steunend lid

150

Voorwoord

Beste vrienden ,

Geraakt u nog wegwijs uit dit kluwen ? Verschil Gewest en Gemeenschap ?

Negen Ministers voor gezondheid (bijna even veel als er provincies zijn) zijn bevoegd om beslissingen te nemen in de pandemie bestrijding en moeten vooreerst akkoord zijn op één lijn en daarna nog gezwind hun handtekening zetten ! Ik citeer :
“In ons land zijn er acht ministers bevoegd inzake volksgezondheid. Tussen hen is er geen hiërarchie, maar bij een sanitaire crisis zou er toch beter een hiërarchie bestaan. Zet acht kapiteins op een schip. Dan weet je ook niet waarheen je vaart”. Dat verklaarde gewezen minister van Volksgezondheid Maggie De Block in de coronacommissie van de Kamer.

Wat is er manifest fout gelopen in de aanvang van het beleid van deze pandemie ?

Een zekere Alain Maron is licentiaat in de economische en sociale politiek aan UCL. (dus niet hard wetenschappelijk medisch geschoold en een beetje bang groen voor vaccins?) én Minister volksgezondheid Brussel...Hij vergeet ,willens nillens,,zijn handtekening te plaatsen en vervolgens loopt België een bestelling van 2,5 miljoen vaccins mis.(Knack 20/1/2021, overgenomen door HLN)

Volgens Dries De Smet op 25/2/2021 in D.S. doet hij dat omdat België een overschot vaccins anders zou hebben : alias een “verspilling” dixit...

Dus we zijn bij de run naar aankoop vaccin totaal onze position kwijt en Denemarken en anderen kunnen meer uit de aangeboden korf halen dan het kleine “dappere” Belgen-Land..en missen zo de eerste slagkracht om het virus de kop in te slaan. Denemarken heeft meer dan dubbel zoveel vaccins besteld als België .Het land raapte de volumes op die andere landen niet moesten hebben. België deed dat nooit.

Alle partijen zijn het erover eens dat de huidige doorgedreven versnippering op beleidsniveaus nefast is en in de media worden gepolst en bevraagd naar hún oplossing . Journalist Tobias Santens stelt de vraag aan de verschillende partijen op dat moment waarheen ze de cockpit van beleid dan heen willen op 2/6/2020 gepubliceerd in VRT news

Eigenaardig ! Toen ik me verkiesbaar zette op Open VLD lijst mocht ik op advies collega Yolande Avondroodt op mijn flyer schrijven dat ik vóór de splitsing van de Gezondheidszorg was !? Zowel Anno 1999 en later 2004 . (in tempore non suspecto..toen ze niet dezelfde frustratie voelden als anno 2020 ?)

Toch zegt een verstandige dame in de zorg Margot Cloet (Zorgnet-Icuro)dat er naar 1 Minister per Gewest moet worden gestreefd opdat dit beleid qua Welzijn en Zorg krachtig en uniform unisono is! Waarom Gewest ? Brussel ook dan nog ?

Titels boven artikels volgen hierop , mijn favoriet is : “We kunnen de tandpasta toch niet terug in de tube steken ?” plastischer kan men het niet verwoorden!

Nu na zoveel maanden dreigt een tweede breuklijn door het Dappere Belgen-land: zowel wat hun vaccinatiebereidheid betreft als haar financiering

In Vlaanderen heeft 89 procent van alle 85-plussers minstens één vaccindosis ontvangen. In Brussel is dat slechts 67 procent, in Wallonië gaat het om amper 68 procent. Dirk Ramaekers, voorzitter van de

vaccinatietaskforce, maakt zich vooral zorgen om de lage vaccinatiebereidheid bij de Brusselaars. 12 apr. 2021

Sciensano geeft een update op 14/5 in zelfde trend. Willen we 70% van de bevolking gevaccineerd krijgen, een ondergrens volgens viroloog Steven Van Gucht, dan moeten we nog 12,5% of 1 op de 8 Belgen over de schreef krijgen. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ligt qua vaccinatie (18 procent) achter op Vlaanderen (24 procent). Brusselaars kijken met veel en vaak naar tv-zenders uit Frankrijk, een land met de laagste vaccinatiebereidheid van Europa. De invloed hiervan op de vaccinatie is niet te onderschatten, stelt UZ Brussel-CEO Marc Noppen (26/4/2021)

Zoals Minister President Jan Jambon terecht zegt: Als de vaccinatiebereidheid groter in Vlaanderen dan in BXL en Wallonië is, dan zouden de versoepelingen en de economische heropleving ook navenant sneller in Vlaanderen moeten kunnen!

(..en is het Overlegcomité op federaal niveau niet gunstig voor Vlaanderen)

Enkele berekeningen tonen zelfs dat er een nieuwe vorm van "Transfer" ontstaat!

(lees artikel Doorbraak Kathleen Depoorter) ik citeer: Bij zuinig verdienen hoort nu eenmaal ook zuinig uitgeven. En het zijn nu net de Waalse linkse politici die moord en brand schreeuwen in de patentendiscussie. Als we de Waalse en Brusselse uitgaven in de vaccinatiecampagne eens onder de loep nemen (dit is weliswaar vergeleken met het miljardenbudget van de Big Farma eerder beperkt). Consequentie wordt echter verwacht van politici...

Blijkt dat uit een rapport van de Inspectie Financiën er cijfers per gevaccineerde staan: zwart op wit. De vaccinatiecampagne is nog niet volbracht maar de tendensen manifesteren zich nu al. Voor de vaccinatie van bewoners van collectiviteiten wordt zo per Vlaamse patiënt maar liefst de helft van de kosten minder gebudgetteerd dan per Waalse patiënt. In de vaccinatiedorpen valt een verschil van meer dan 20% in uitgaven op. (Simon Andries 18/5/2021 DS)

Naargelang het model (of we nu naar volledige vaccinatie van de bevolking gaan of naar een groepsimmunitet van meer dan 70% gevaccineerden) loopt het verschil in kostprijs per gevaccineerde op tot net geen 20 euro. De oprechte vraag die zich stelt is dan welk bedrag er door de federale overheid aan de entiteiten zal uitbetaald worden. Het Interfederaal Samenwerkingsakkoord voorziet dat de Federale Staat 80% van de kosten van de vaccinatiecampagne draagt. = dus uit merendeel door Vlaamse belastingbetaler gesponsord!

Is het u ook opgevallen in de berichtgeving dat men sneller aan het vaccineren was in Wallonië dan in Vlaanderen...? Reden: ze hadden de tijdschema's en leeftijdsconsorten, opgelegd federaal, naast zich heen gelegd en zelf meteen begonnen..

Doch als ik grasduin in cijfers oversterfte van steden in België met meer dan 50000 inwoners is er nog een zeer opvallend item en vallen communautaire effecten nog meer op: gerangschikt volgens meeste oversterfte naar minste staan de Waalse en Brusselse steden allemaal bovenaan met Seraing als koploper en de Vlaamse allemaal onderaan met als hekkensluiter Brugge.

Gerangschikt volgens percentage oversterfte vallen communautaire effecten nog meer op...

Is er dan een kwaliteitsverschil qua adequate zorg voor Covid patiënten, in hospitaal midden curatief? of preventief qua levensstijl e.d.? maw grotere vatbaarheid? Vandaag nog een markant bericht (19/5/2021): op de Heizel vaccineert men iedereen die zich maar aanmeldt.. Men kijkt zelfs postnummer domicilie niet na.. dus het was er een frauderen van jewelste! Zo kregen ze "voorrang" terwijl ze daar niet voor in aanmerking kwamen. Ik hoorde ook dat, wiens domicilie nogal wisselt van London, New York, Tel Aviv en Antwerpen) dit wist en de weg vond naar het vaccinatiecentrum De Heyzel... van verschil in organisatie en beleidscultuur gesproken: registratie was op "Bruvax" louter op erewoord...

Ziet u zelf niet in, dat het debat dat volgt op onze sprekers op ons symposium 16/10 dit jaar van intens belang gaat worden hoe we als Vlaamse artsen hier gezamenlijk tegenover staan? Noteer alvast datum én thema in uw agenda!

"Na Corona eindelijk een zelfstandig Vlaamse Gezondheidszorg?"

Nog een heuglijk nieuws (21/5/2021 De Spec.) om te eindigen: VAV steunt ten volle VASO en wenst hen voluit succes:

Vaso slaagde erin om een akkoord af te sluiten over een verbetering van de arbeidsomstandigheden van de assistenten. 'Historisch', luidt het, omdat dit dossier al 40 jaar aansleepte. De Franstalige tegenhanger Cimacs ziet dat helemaal anders en voert volop actie tegen het akkoord (!?)

Lieve Van Ermen, voorzitter

Niets is toevallig in het leven,
tenzij de blikseminslagen.

Sigmund Freud
1856-1936

Vallen is geen mislukking
blijven liggen waar men gevallen is, wel

Socrates
469-339 v.Chr.

Het verschil tussen domheid en genialiteit is
dat genialiteit zijn grenzen heeft.

Albert Einstein
1879-1955

Weten is niet voldoende
wij moeten er iets mee doen

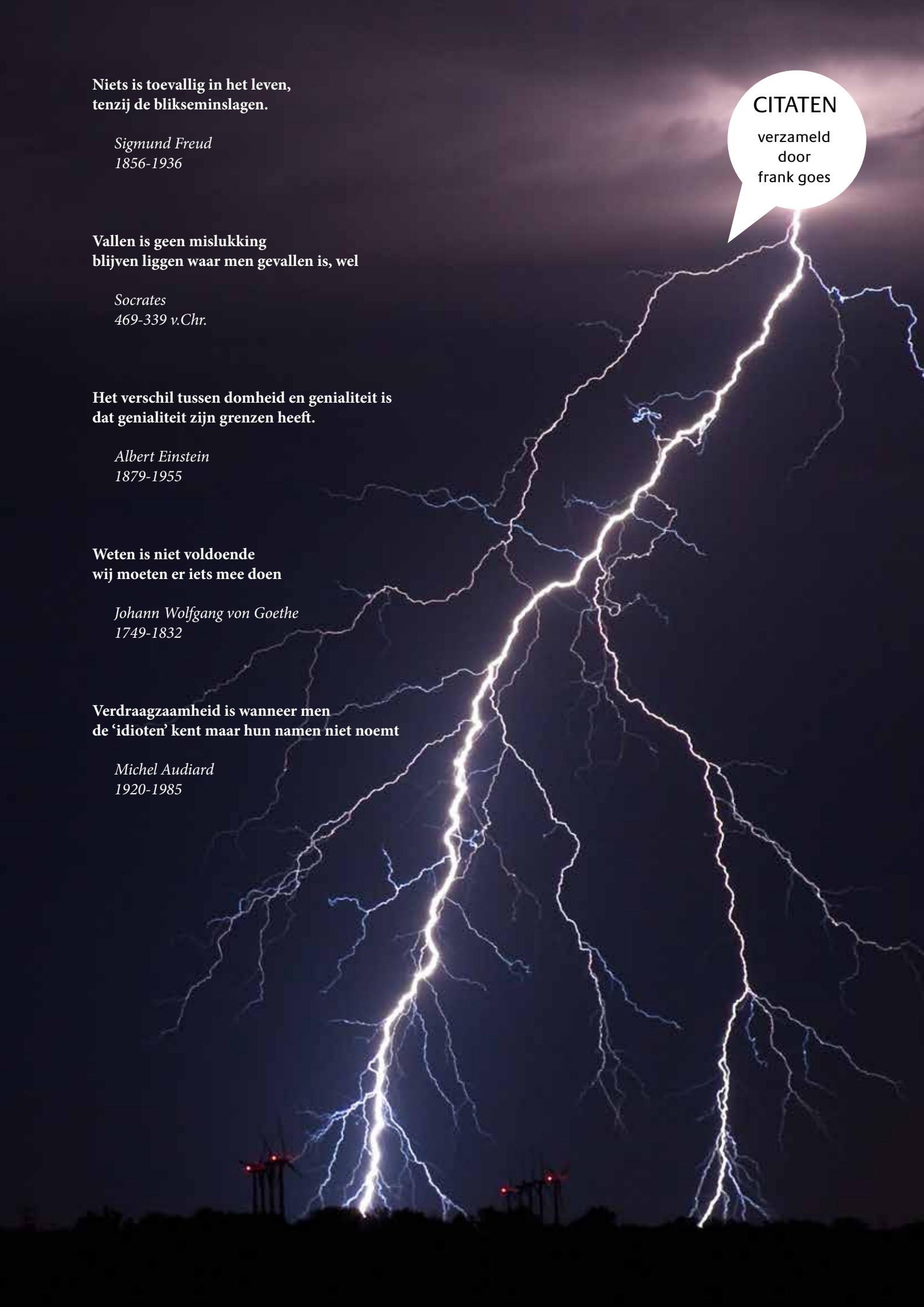
Johann Wolfgang von Goethe
1749-1832

Verdraagzaamheid is wanneer men
de 'idioten' kent maar hun namen niet noemt

Michel Audiard
1920-1985

CITATEN

verzameld
door
frank goes

Komt u ook naar het Wetenschappelijk Symposium

van het

VLAAMS ARTSENVERBOND vzw

“Na corona eindelijk een zelfstandig Vlaamse gezondheidszorg?”

te Brussel op ZATERDAG 16 oktober 2021 om 8.45 u
Havenlaan 2

DEELNAME in de KOSTEN

- VAV-lid / lid Doktersgild Van Helmont: 20 euro
- Niet VAV-lid: 30 euro

**Gelieve in te schrijven vóór 30 september 2021 met
bijgevoegde antwoordkaart en te betalen op rekening**

IBAN: BE22 4073 0622 5147

BIC: KREDBEBB

van het VAV vzw

Dascottelei 78,

2100 Antwerpen (Deurne)

Tel: 0468 30 93 34

e-post: info@vlaamsartsenverbond.org
webstek: www.vlaamsartsenverbond.org

PROGRAMMA

- 8.45 u. Onthaal
- 9.25 u. Welkomstwoord,
KBC Mediservice, Brussel
- 9.30 u. Inleiding, Toelichting opzet
symposium **Lieve Van Ermen**, voorzitter
- 9.35 u. Pandemiemaatregelen, gevolgen
voor kinderen en jongeren (lezing ge-
volgd door vraagstelling) **Caroline
Vrijens**, Kinderrechtencommissaris
- 10.05 u. Geestelijke gezondheidszorg:
beleid tijdens en na de coronacrisis.
Raf De Rycke, voorzitter raad van
bestuur, Broeders van Liefde
- 10.30 u. Vlaamse gezondheidszorg in
en na de coronapandemie. **Jürgen
Constandt**, algemeen directeur,
Vlaams & Neutraal Ziekenfonds
- 10.55 u. Rode Kruis-Vlaanderen in
de corona-epidemie. **Philippe
Vandekerckhove**, gedelegeerd bestuurder,
Rode Kruis-Vlaanderen
- 11.20 u. Koffiepauze
- 11.40 u. Debat met sprekers en deelne-
mers
- 12.40 u. Slotwoord. **Lieve Van Ermen**,
voorzitter
- 12.45 u. Receptie
- 14 u. Einde

Gelieve in te schrijven en te storten vóór 30/09/2021

Met steun van:

www.kbc.be/mediservices

www.vnz.be

Doktersgild van Helmond

MEDISCHE ACTUALITEIT

Beslissingen rond het levenseinde bij dementie.

Peter Paul De Deyn

Dementie (met als meest frequente oorzaak de Ziekte van Alzheimer) is een bijzondere aandoening in het debat rond euthanasie ondermeer door het langdurige en progressieve verloop van de ziekte waarbij de gemiddelde levensverwachting na diagnose nog tien jaar bedraagt. Kenmerkend is dat momenteel, gezien de mogelijkheid van vroegdiagnostiek, de persoon met een ziekte van Alzheimer meestal nog vele jaren wilsbekwaam is na diagnosestelling. Op een bepaald ogenblik, meestal pas na meerdere jaren ziekteverloop verliest de dementerende als secundair gevolg van zijn/haar neurodegeneratieve hersenaandoening met inkrimping van de intellectuele functies, ook progressief zijn/haar bekwaamheid tot het uitoefenen van zijn/haar zelfbeslissingsrecht (wilsbekwaamheid). Zolang de dementerende wilsbekwaam is, moeten maatschappij en behandelende arts zijn/haar zelfbeslissingsrecht als het hoogste goed beschouwen en daar consequent naar handelen. Het tijdig aan de gediagnosticeerde ter beschikking stellen van de correcte en bevattelijke informatie met betrekking tot diagnostiek en prognose is een conditio sine qua non opdat een individu zijn/haar zelfbeslissingsrecht zou kunnen laten gelden. Dan beschikt de patiënt immers nog over voldoende oordeelsvermogen en kan hij eventueel nog overgaan tot het formuleren van een wilsbeschikking (living will) betreffende het later al dan niet toedienen van medische of andere zorgen (negatieve wilsverklaring).

We behandelen hieronder competentie of beslissingsbekwaamheid bij dementie en (beslissingen rond) het levenseinde bij dementie onder de vorm van 3 verschillende stadia met bijhorende scenario's.

COMPETENTIE OF BESLISSINGSBEKWAAMHEID VAN DEMENTERENDEN

Het vermogen om rationeel te denken, te abstraheren en te reflecteren verdwijnt niet plotseling. Men moet het begrip wilsbekwaamheid concreter omschrijven en aan de hand daarvan onderzoeken welke meetmethoden en instrumenten eventueel geschikt zijn als hulpmiddel bij de beoordeling van de wilsbekwaamheid bij mensen met dementie met betrekking tot bepaalde beslissingen of domeinen. Bij de beoordeling van wilsbekwaamheid bij dementerenden kan ondermeer gebruik worden gemaakt van de eerder pragmatische vignettmethode zoals beschreven door dr. A. Vellinga en de Mac Arthur Competence Assessment Tool for Treatment (MacCAT-T). Belangrijke parameters ook hier zijn het begrijpen van de aandoening en prognose, de argumentering van de gemaakte keuzes met analyse van het redeneervermogen terzake en tenslotte het waarderen en het inschatten van de consequentie(s) van de keuze.

Om beslissingen te nemen rond medische handelingen moet de patiënt kennis en begrip hebben van de aard, het doel, de mogelijke risico's, alternatieven en de mogelijke positieve gevolgen van de voorgestelde behandeling of procedure. Meer specifiek vermeldt de Alzheimer's Association dat moet worden nagegaan of de patiënt de volgende bekwaamheden vertoont: begrijpen wat zijn/haar medische toestand en prognose is, begrijpen dat hij/zij een keuze heeft, begrijpen wat de mogelijke positieve en negatieve gevolgen van de verschillende alternatieven zijn en voldoende standvastigheid vertonen met betrekking tot de genomen beslissingen. Dit geldt uiteraard ook voor het inschatten van de wilsbekwaamheid met betrekking tot het nemen van beslissingen rond het levenseinde.

Incompetentie in één domein betekent nog niet noodzakelijk incompetentie in alle domeinen. Zo is het mogelijk dat een dementerende persoon incompetent geworden is voor het nemen van financiële beslissingen, maar dat hij of zij nog steeds beslissingen kan nemen over verblijfplaats of medische handelingen en/of beslissingen rond het levenseinde.

LEVENSEINDE

Levensbeëindiging “op verzoek” blijft bij personen met dementie een ingewikkeld probleem. Sommige mensen willen zelf hun stervensmoment bepalen als zij dement zouden worden of in een vroeg dementiestadium verkeren. Ze vinden het verval van persoonlijkheid en het uiteindelijke verlies van (zelf)bewustzijn waarmee dementie gepaard gaat ontluisterend en voor zichzelf onaanvaardbaar. Binnen onze onderzoeksgroep hebben we hierover recent een aantal analyses gemaakt zowel met betrekking tot de historiek en mondiale uiteenlopende standpunten en de klinische overwegingen (Mondragon en medewerkers, 2020 en 2019).

Er is momenteel geen geschikte legale context waarbinnen de aanvraag tot euthanasie bij dementie in alle gevallen kan worden voldaan. Bij een nog wilsbekwame, bewuste persoon met dementie kan bij ondraaglijk en uitzichtloos lijden uiteraard wel beroep worden gedaan op euthanasie.

In België is euthanasie wettelijk geregeld door de Wet betreffende de euthanasie van 28 mei 2002 (Belgisch Staatsblad, 22 juni 2002). Er worden twee situaties beschreven. De eerste handelt over een patiënt die handelingsbekwaam is op het ogenblik van verzoek. Een aantal dementerenden opteren voor euthanasie in een fase waarin ze nog voldoende beslissing bekwaam zijn en willen absoluut niet evolueren naar een voor hen onwaardige wilsonbekwaamheid. In een zeer vroegtijdige fase van de ziekte van Alzheimer is in vele gevallen niet voldaan aan één van de andere voorwaarden, namelijk de voorwaarde dat het lijden van de patiënt ondraaglijk is. Het betreft hier vooral psychisch lijden gerelateerd aan het cognitieve verval en verlies aan autonomie.

De tweede situatie handelt over patiënten die nog handelingsbekwaam zijn doch hun wil schriftelijk in een wilsverklaring te kennen geven voor het geval ze deze niet meer kunnen uiten. Er moet dan worden aangegeven dat de arts euthanasie mag toepassen als de patiënt lijdt aan een ernstige en ongeneeslijke, door ongeval of ziekte veroorzaakte aandoening, en dat de patiënt niet meer bij bewustzijn is, en dat deze toestand volgens de stand van de wetenschap onomkeerbaar is. Deze situatie is eerder uitzonderlijk bij dementerenden. Dit is evenwel wel mogelijk ten gevolge van co-morbiditeit waardoor een advanced will natuurlijk ook de facto betrekking heeft op deze patiëntenpopulatie. Overigens gaan dementerenden in een later stadium hun zelfbewustzijn verliezen en kunnen ze in een terminaal stadium in een neurovegetatieve toestand verkeren.

Velen zijn van oordeel dat een matige of gevorderde dementie niet aan deze voorwaarde (van bewusteloos zijn)

voldoet. Men vat bewustzijn zeer nauw op als een toestand van bewusteloosheid of buiten kennis zijn. Dementerenden verkeren wel degelijk in een toestand van ‘afwezigheid van hoger bewustzijn’. Hoger bewustzijn houdt een bewustzijn in van de wereld, van zichzelf en zichzelf in die wereld, in het heden, verleden en in de toekomst. Dit is wat ons onderscheidt van de meeste diersoorten. Tenslotte zijn er de mensen die in een terminaal, neurovegetatief stadium verkeren waarbij uiteraard dient te worden ingegaan op een advanced will. Indien deze er niet is kunnen wel beslissingen genomen worden met betrekking tot het levenseinde onder de vorm van onthouden van behandeling en/of artificiële voeding. Dit kan onderbouwd worden door het niet therapeutisch hardnekkig optreden en anderzijds kan de negatieve wilsbeschikking hier zeker een belangrijk hulpmiddel bieden terwijl natuurlijk ook een proxy oordeel met betrekking tot aanvaarding en/of weigering van therapie en/of voeding of hydratatie aan de orde kunnen zijn.

Zowel in België als in Nederland is ondraaglijk en uitzichtloos lijden een voorwaarde bij euthanasie. De arts die euthanasie toepast is niet strafbaar als hij heeft voldaan aan de door de wet geëiste zorgvuldigheidseisen en als hij de euthanasie meldt bij een regionale toetsingscommissie euthanasie. Eén van de zorgvuldigheidseisen is dat de arts overtuigd is van het uitzichtloze en ondraaglijke lijden van de patiënt. Alhoewel een terminaal demente zich wel degelijk in een uitzichtloze situatie bevindt, zijn er niet steeds overtuigende tekens van ondraaglijk lijden. Het is wel evident dat getrainde professionals wel degelijk lijden, bijvoorbeeld secundair aan gedragsstoornissen of psychologische stoornissen geassocieerd aan dementie, kunnen vaststellen. We denken hier ondermeer aan oncontroleerbare angsten, agitatie, zelfmutilatie of ingrijpende psychotische ervaringen. Anderzijds kan er zich een anosognosie voor de beperkingen voordoen waardoor het subjectieve lijden natuurlijk minder belangrijk kan zijn (Mondragon en medewerkers, 2019).

Zogeheten advance directives of living wills laten competente mensen toe instructies te geven betreffende hun wensen inzake verzorging en levenseinde als ze achteraf hun vermogen zouden verliezen om voor zichzelf te beslissen. Het laat de patiënten toe een soort van autonomie uit te oefenen op het ogenblik dat ze hun zelfbeslissingsrecht niet langer kunnen uitoefenen. De negatieve wilsverklaring is hier natuurlijk ook van toepassing en in beginsel bindend voor de arts. Noch de eigen opvattingen van de arts, noch de afwijkende meningen van de naasten van de patiënt kunnen een gegronde reden zijn om af te wijken van de schriftelijke wilsverklaring. Via een zogenaamd negatieve wilsbeschikking wil de patiënt in de keuzes betrokken blijven met betrekking tot welke onderzoeken of behandelingen hij/zij niet meer wenst wanneer

hij/zij zelf wilsonbekwaam is geworden (bijvoorbeeld bij coma, dementie, verwardheid of hersentumor, ...). Het kan hier gaan om het weigeren van kunstmatig toedienen van voeding en vocht, reanimatie, kunstmatige beademing, antibiotica enzovoorts. Men noemt deze wilsverklaring 'negatief' omdat het hier gaat over 'het afwijzen' van behandelingen en onderzoeken.

SCENARIO'S MET BETREKKING TOT BESLISSINGEN ROND HET LEVENSEINDE EN BESPREKING :

Het blijft een moeilijke en delicate materie aangezien er geen scherpe scheidingslijn tussen wilsbekwaamheid en wilsonbekwaamheid bij dementerenden is, doch ten allen tijde dient het respect voor de autonomie van patiënten met dementie te worden nagestreefd. Bovendien dient er waar mogelijk te worden gestreefd, ook bij wilsonbekwamen, om hun autonomie en waardigheid zoveel als mogelijk te respecteren en te garanderen. Er zijn verschillende scenario's met betrekking tot beslissingen rond het levenseinde bij dementerenden zoals weergegeven in Tabel 1.

Een eerste scenario betreft de wilsbekwame dementerende. Bij een nog wilsbekwame, bewuste persoon met dementie kan bij ondraaglijk en uitzichtloos (niet lenigbaar) lijden wel beroep worden gedaan op euthanasie met een actueel verzoek. Het voor de patiënt ondraaglijke en/of niet lenigbaar lijden dient te worden aangetoond. Overigens kan de initiële periode van dementie in sommige gevallen gebruikt worden om een wilsbeschikking te formuleren. Volgens de letter van de actuele wetgeving kan deze wilsbeschikking evenwel geen vrijgeleide zijn tot euthanasie op een later wilsonbekwaam moment. Wanneer er geen testament is, moet men beroep doen op een 'proxy' persoon m.b.t. behandeling en bepaalde beslissingen betreffende het levenseinde.

Het tweede scenario betreft wilsonbekwame dementerenden in een niet terminaal stadium waarbij er een mogelijke aanpassing van de wet een verbreding van de euthanasiemogelijkheden zou kunnen toelaten waarbij vooral het begrip onbewustzijn of gebrek aan zelfbewustzijn in de algoritmes zou kunnen dienen te worden opgenomen. We zijn wel van mening dat de aanwezigheid van lijden hier ook als voorwaarde zou kunnen worden gesteld en menen dat een wilsbeschikking met betrekking tot euthanasie bij duidelijk identificeerbaar lijden ook tot de mogelijkheden zou dienen te behoren.

Tenslotte onderscheidt men scenario 3 waarbij het gaat over terminale dementerenden in een neurovegetatieve status. Bij deze populatie zou kunnen worden overgegaan tot beslissingen bij het levenseinde waarbij in eerste

instantie rekening dient te worden gehouden met de eerder geuite persoonlijke wensen i.v.m. behandeling en eventuele vraag tot euthanasie in dergelijke situatie. Schriftelijk of niet-schriftelijke richtlijnen (advance directives - testament) zijn hier aan de orde. Euthanasie op basis van advance directive dient hier van toepassing te zijn. Indien de patiënt in een persisterende vegetatieve toestand echter geen richtlijnen formuleerde, moet een 'proxy' persoon toestemmen met de behandeling of deze weigeren. De gevolmachtigde moet ernaar streven de eerder geuite persoonlijke wensen van de patiënt i.v.m. behandeling inclusief hydratatie en voeding te volgen. Mogelijkheid tot nemen van beslissingen met betrekking tot het levenseinde is hier zeker voorhanden.

Sedert de stemming van de initiële euthanasiewet in 2002, werden verschillende initiatieven genomen met betrekking tot de eventuele uitbreiding van de euthanasiewetgeving met betrekking tot dementerenden. Voornamelijk politici van liberale en socialistische signatuur ijverden voor de uitbreiding en verfijning van de wetgeving. Ook kan men nu vaststellen dat ook andere poli-

tieke families bereid zijn tot diepgaand ethisch overleg dienaangaande.

Recent werd de beperking in geldigheidsduur van de wilsverklaring euthanasie ongedaan gemaakt door de wet van 15 maart 2020 waardoor deze onbeperkt geldig blijft. In diezelfde wet van 15 maart 2020 wordt tevens de verwijsplicht toegevoegd aan de hand van volgende bewoordingen: "Weigert de geraadpleegde arts op grond van zijn gewetensvrijheid euthanasie toe te passen, dan moet hij dit de patiënt of de eventuele vertrouwenspersoon tijdig en ten laatste binnen zeven dagen na de eerste formulering van het verzoek laten weten, waarbij hij de redenen van zijn weigering toelicht en de patiënt of de vertrouwenspersoon doorverwijst naar een andere door de patiënt of door de vertrouwenspersoon aangewezen

arts." En verder: "De arts die weigert in te gaan op een euthanasieverzoek moet de patiënt of de vertrouwenspersoon in elk geval de contactgegevens bezorgen van een centrum of een vereniging die in euthanasierecht is gespecialiseerd ...".

Inmiddels zijn er nog verschillende recente wetsvoorstellen waarbij – zoals ook bij de vorige voorstellen het geval was – het opzet is de huidige euthanasiewet en het toepassingsgebied van de wilsverklaring euthanasie uit te breiden voor personen met “verworven en onomkeerbare wilsonbekwaamheid”, waaronder dementie. Het is evident dat het ethische maar ook wetenschappelijke debat rond het levenseinde en euthanasie bij dementerenden zich de volgende jaren verder zal ontspinnen.

Mogelijke scenario's met betrekking tot beslissingen rond het levenseinde bij dementie

	Bewuste wilsbekwame dementerende	Niet wilsbekwame dementerende	Terminale dementerende in neurovegetatieve toestand
Mogelijkheden tot uitoefening zelfbeslissingsrecht	Actueel verzoek euthanasie	Mogelijkheid bij evident lijden dat niet lenigbaar is – mits eventuele uitbreiding wetgeving terzake Euthanasie wilsverklaring – wilsverklaring beslissingen levenseinde	Advance will met betrekking tot euthanasie bij neurovegetatieve status. Negatieve wilsbeschikking mbt therapiebeperking, beperking van voeding en hydratatie.
Bemerkingen	Conform wetgeving	Eventuele aanpassing vigerende wetgeving aangewezen	Conform wetgeving en adviezen ter zake

BIBLIOGRAFIE – AANBEVOLEN LITERATUUR:

- DE DEYN, PP. (2004). Dementie: medisch, psychosociaal, ethisch en preventief. Kluwer, ISBN 90-59284747.
- VAN IJPEREN W., PEETERS, E., DELBEKE, E., VANSWEEVELT, T, CRAS, P. Euthanasie bij dementerende personen in België en Nederland: wat is mogelijk en wat is wenselijk?, Tijdschr. voor Geneeskunde 2009, (660) 661.
- VELLINGA, A., SMIT, JH., VAN LEEUWEN, E., VAN TILBURG, W., JONKER, C. Instruments to assess decision-making capacity: an overview. Int Psychogeriatr. 2004, 16(4):397-419.
- MONDRAGON JD, SALAME-KHOURI L, KRAUS-WEISMAN AS, DE DEYN PP. Bioethical implications of end-of-life decision-making in patients with dementia: a tale of two societies. Monash Bioeth Rev. 2020 May;38(1):49-67.
- MONDRAGON JD, SALAME L, KRAUS A, DE DEYN PP. Clinical Considerations in Physician-Assisted Death for Probable Alzheimer's Disease: Decision-Making Capacity, Anosognosia, and Suffering. Dement Geriatr Cogn Dis Extra. 2019 Jun 18;9(2):217-226.

NIEUWS VAN ONZE LEDEN

Onder deze rubriek iets meer over onze leden. Het is ook een aanzet aan jullie, de lezers, om de redactie van Periodiek daaromtrent te berichten.

Spijtig genoeg moeten wij soms al eens triest nieuws brengen.

IN MEMORIAM DOKTER WALTER DELSUPEHE
VAV-lid Walter Delsupehe werd geboren op 8 maart 1931 in Balen en overleed op 29 februari 2020 in Mortsel.

Na de humaniora in het college van Mol studeerde hij geneeskunde aan de KU Leuven.

Onder leiding van Professor Josué Vandenbroucke specialiseerde hij Inwendige Geneeskunde.

Als jonge assistent kon ik getuigen dat Walter steeds correct en vriendelijk omging met zijn patiënten, en zijn opleidingstaak van de assistenten zeer ernstig nam.

Hij vestigde zich in Genk en werkte met hoge inzet in het ziekenhuis van Oost-Limburg, campus Sint Jan.

Na het overlijden van zijn echtgenote Gabriëlle Van Roey huwde hij met Simone Engelen. De laatste jaren woonden zij in Schilde, een gelukkige oude dag.

*“Ik zal de halmen niet meer zien
Noch binden ooit de volle schoven,
Maar doe mij in den oogst geloven
Waarvoor ik dien.”*

Adriaan Roland Holst

Met dank aan Mevrouw Simone Delsupehe – Engelen voor de verstrekte inlichtingen,

Eric Ponette

BOEKEN VAN ONZE LEDEN

Louis Ide is arts en nationaal partijsecretaris voor N-VA. Hij was ondervoorzitter van de Senaat en is columnist voor *knack.be* en *Artsenkrant*. Hij schreef diverse boeken over gezondheidszorg. In het ziekenhuis Jan Palfijn in Gent is hij specialist antibioticabeleid, infectiecontrole en microbiologie. “Ik schrijf over biologisch en sociaal ouderschap, meritocratie en aristocratie, erfelijkheid, stambomen en bloedlijnen, maar ik neem geen standpunt in. Dit is eerder een ‘gewaagd’ boek, met enkele pikante kantjes. Ik hoop dat de lezer die het boek uit heeft, het met de glimlach weer dichtklapt.” Twee van zijn laatste boeken worden in dit nummer besproken.

INFO ROND CONGRESSEN

Vooreerst uiteraard de details van ons symposium 16 Oktober 2021

Uw hoofdredacteur- ook secretaris van Karva (Koninklijke artsenvereeniging van Antwerpen)- kondigt ook de GDA 2021 (Geneeskundige dagen van Antwerpen) aan-inschrijving leden VAV aan tarief leden Karva www.karva.be
verdere info langs info@karva.be

Geneeskundige Dagen van Antwerpen 2021

16-18 september

**Klimaat, milieu en gezondheid
van schadebeheer naar zorg en preventie**

Bij die gelegenheid zal ook de eerste laureaat van de nieuw ingevoerde KARVA prijs(€10.000) worden bekroond.

Het MaxiPlan, de rem op je medische kosten

Terugbetaling van **50 %** van **alle** wettelijke remgelden tot **1.000 euro!**

Tandzorgen tot **500 euro**

Hoorapparaten tot **500 euro**

Orthodontie tot **250 euro**

Geboorteforfait tot **200 euro**

Anticonceptie tot **25 euro**

(Ekeningsnummer verzekeringsonderneming 250/01 - verzekeringsmaatschappij 2006)

Ontdek meer voordelen
op vnz.be of bel 015 28 90 90
VNZ, verrassend voordelig

VNZ
Vlaams & Neutraal
Ziekenfonds

GESCHIEDENIS VAN DE GENEESKUNDE

Hoe heeft malaria de mensheid beïnvloed?

De geschiedenis wordt niet alleen bepaald door menselijke krachten maar evenzeer door niet menselijke invloeden. In deze bijdrage wordt dit statement geïllustreerd aan de hand van één van de grootste infectieuze plagen uit de geschiedenis: malaria.

Waarom wilden de uitbaters van grote plantages in Amerika en de Caraïben specifiek Afrikaanse slaven?

Malaria werd binnengebracht in America in de 16 de eeuw door de Spaanse ontdekkingsstochten in dat gebied. Parasieten staken de Atlantische oceaan over in het bloed van de slaven en de van de kolonisten. De lokale Anopheles mosquitos zorgden voor de verspreiding en spoedig stierven zowel de Europeanen als de inlanders massaal aan de ziekte maar opvallend bleek dat Afrikaanse slaven overleefden dankzij een overgeërfde weerstand tegen malaria. Spoedig steeg de "prijs" voor Afrikaanse slaven tot het drievoudige en de zeer lucratieve handel vanuit Afrika naar Amerika nam een hoge vlucht omdat de plantage uitbaters uit de Nieuw Wereld alleen nog deze wilden kopen.

Malaria en de ondergang van het Romeinse rijk

Maar laten we even teruggaan in de tijd. Malaria was eens wijdverspreid in Europa. Een van de redenen waarom het oude Rome zo moeilijk in te nemen was door vijanden was dat de stad beschermd werd door de Pontijnse moerassen. De Romeinen dachten dat de malaria koorts veroorzaakt was door de schadelijke dampen van de moerassen. Vandaar de naam mal'aria of "slechte" lucht. Nadat in 218 v C Hannibal de Alpen was overgetrokken en na opeenvolgende overwinningen in Trasimene en Cannae klaar stond om Rome in te nemen viel het grootste deel van het geduchte Carthaagse leger evenals de vrouw en de zoon van Hannibal ten offer aan malaria. Zo heeft malaria gedurende vele eeuwen Rome beschermd tegen indringers. Maar in de vijfde eeuw bracht een mosquito variëteit een nieuwe en dodelijke parasiet plasmodium falcipare. In tegenstelling tot de Plasmodium vivax, waar tegen de Romeinen immuun waren, heeft deze variëteit de bevolking van het Keizerrijk zo verzwakt dat het mede

één van de oorzaken was waarom de barbaren in de zesde eeuw Rome konden innemen en vernietigen en zo het einde van het Romeinse rijk inluiden.

Malaria en het voortbestaan van het Pausdom

Een millennium later – tussen 1492 en 1623 – stierven er niet minder dan 5 pausen van de Roomse kerk aan malaria. Na de dood van één van hen: Gregorius XV, stierven zes van de Kardinalen die bijeengekomen waren om een opvolger te kiezen eveneens aan die ziekte. Finaal werd het hoofd van één van de mekaar bestrijdend fracties Kardinaal Scipione zo wanhopig om snel naar huis te kunnen gaan dat hij een compromiskandidaat steunde alleen om een einde te maken aan het conclaaf. Dus werd met de hulp van een mosquito eindelijk Paus Urbanus VIII verkozen en zo werd het voortbestaan van de Katholieke kerk gered.

Eindelijk een geneesmiddel tegen malaria

Rond die tijd – 1630 – stelden de Jezuïet missionarissen in de bergen van Peru vast dat de inboorlingen de tot poeder vermalen schors van de Cinchona boom met succes gebruikten tegen de malaria koorts aanvallen. Het actieve ingrediënt was kinine. Het gerucht dat de Jezuïeten malaria konden behandelen verspreidde zich snel maar de Paters bewaarden jaloers hun geheim en stelden de medicatie enkel uitzonderlijk ter beschikking o.m. van zieke koningen of andere machtigen om gunsten voor hun bekeringswerk te bekomen.

Malaria en het einde van de dictatuur van Oliver Cromwell in engeland

In Engeland maakte malaria in 1658 een einde aan de dictatuur van Oliver Cromwell die, nadat hij de katholieke koning Charles I had laten onthoofden, regeerde als Lord Protector. Als extreme puritein sloot hij alle theaters en verbood hij alle feestelijkheden die het openbare leven van zijn onderdanen ietwat kon opvrolijken. Als hater van alle Katholieken weigerde hij consequent met zijn principes het aanbod om "het poeder van de Jezuïeten" te gebruiken om zijn malaria te behandelen met als gevolg dat hij er aan overleed zodat het vrolijke leven voor de Engelsen weer kon hernemen.

Bert Baert

Een app die opsporen van autisme toelaat

Er bestaat geen biomarker voor autisme, zoals een bloed- of DNA-test. De diagnose wordt gesteld door een psychiater of een gz-psycholoog aan de hand van een aantal gedragskenmerken.

Iedere persoon met autisme is anders. Personen met autisme hebben soms een beperkte, gefixeerde interesse voor één of enkele voorwerpen of activiteiten. Kinderen met autisme kijken daarom eerder naar voorwerpen dan naar personen.

Dat kijkgedrag analyseren kan dan de onderzoekers toelaten een vroegtijdige diagnose te stellen. Tot nu toe kon zulk een onderzoek enkel gebeuren in een gespecialiseerd lab.

Geraldine Dawson
“Professor of Psychiatry

and Behavioral Sciences at Duke University in North Carolina USA,” en directeur van het “Autism centre of excellence” aan die private universiteit bestudeerde autisme bij kinderen en ontwikkelde een eenvoudig diagnosetool om de oogbewegingen bij kinderen te analyseren.

De techniek bestaat erin een app te koppelen aan een camera van de smartphone of een tablet. Men laat peuters video's bekijken en registreert wat hun aandacht trekt. Bij peuters die meestal personen bekeken werd later geen autisme vastgesteld. Daarentegen werd bij veertig peuters die vooral aandacht hadden voor voorwerpen, later wel autisme vastgesteld.

De eerste resultaten moeten nog bevestigd worden in grotere studies maar de techniek is veelbelovend. Inderdaad kan bij een vroege diagnose van autisme sneller een succesvolle behandeling worden opgestart.

Frank Goes
Bron Eos 2021 ;10.

Spindraad als medisch instrument

(Fig 1.) De voorste ogen van de spin dienen voor het scherptezicht

Spindraad

Sommigen zullen al weten dat een spin acht ogen heeft (Fig.1.) maar dat spinrag een van de sterkste biologische materialen is, was voor mij ook nieuwe informatie.

Inderdaad kan een zijdedraad van een spin een bij in volle vlucht stoppen en een draad met de dikte van een potlood stopt een Boeing 747. Het spindraadmateriaal is ook biologisch afbreekbaar want het bestaat bijna voor 100% uit eiwitten naast wat water en zout, en het heeft zelfs antibacteriële eigenschappen.

Mogelijke toepassingen in geneeskunde worden bestudeerd. En de spin is niet het enige dier daaromtrent want wij bespraken vroeger eventuele toepassingen van de kleefstof waarmee mosselen zich ergens aan vasthechten, als hechtingsmateriaal.

Spindraad wordt geproduceerd door zeven klieren en elke klier produceert een bepaald type draad die de spin gebruikt om zich te beveiligen, om in te kapselen, om een cocon te maken enz. Spinnen gebruiken ook verschillende technieken om een web te bouwen (valweb-hangweb). De sterkste draad is de ankerdraad.

Het spinapparaat bestaat meestal uit drie paar spintepels met elk een verschillende toepassing. In de spintepels bevinden zich buisjes die met de klieren verbonden zijn. Het aantal buisjes varieert van 2 tot meer dan 50.000.

Afmetingen

Een zijdedraad in het web van een huisspin heeft een diameter van 0.003 mm. dat is meer dan 10 keer kleiner dan een hoofdhaar dat 0,04 mm. meet. Het menselijk oog kan ,zonder hulpmiddelen, objecten zien van 0,1 millimeter ,maar door de reflectie van het zonlicht op de spindraad zijn we in staat die draad te onderscheiden.

De draad is niet alleen sterk maar ook zeer veerkrachtig, en door die twee eigenschappen breekt de draad niet snel.

Wielwebspinnen (de Araneidae die tellen 2978 soorten) recyclen de draad. Zij eten de draad op als het web te veel verwoest is en laten enkel de dragende draad van het web hangen. Vroeg in de morgen wordt het nieuwe web weer opnieuw gemaakt.

Toepassingen van spindraad

In 1709 demonstreerde een Fransman, Bon de Saint-Hilaire, dat het mogelijk was om uit spinnendraad textiel te maken. Er waren wel 1.300.000 spinnen nodig om één kilo zijde te maken.

Spindraad werd voor allerlei toepassingen gebruikt. Polynesische vissers gebruikten de draad van de Nephila als visdraad, en in Tanzania wordt de draad gebruikt in visnetten. Enkele stammen uit Nieuw-Guinea gebruiken spinwebben als hoofdbedekking tegen de regen.

In Madagaskar zijn er zelfs pogingen ondernomen om Nephila's (gouden wielwebspin) te melken om van de spindraad zijde te maken. Ook dit project werd afgebroken door de vele praktische problemen.

In de Tweede Wereldoorlog werden de draad van Araneus diadematus, Zilla atrica, Argiope aurantia en van andere wielwebspinnen gebruikt als kruisdraad in kijkers.. De Amerikanen gebruikten de draad van de zwarte weduwe (Latrodectus) in hun bomvizieren.

Toepassingen in geneeskunde

Biomedici gebruiken spindraad om er kraakbeen mee te herstellen of er zenuwvezels mee te maken. Aan de universiteit van Wenen gebruikt chirurg professor Christine Radtke een microchirurgische techniek waarbij zij spindraad gebruikte om beschadigde zenuwen over een afstand tot zes centimeter weer met elkaar te verbinden. Spindraden hebben een potentieel als geleiders voor zenuw- en weefselherstel. Zij liet zenuwvezels meegroeien langs de zijdedraden die in de venae werden ingebracht zodat ze zich konden hechten aan het andere uiteinde van de afgebroken zenuw. Na de eerste proeven bij schapen en apen die opnieuw gevoel kregen in hun poten test zij nu de techniek uit op patiënten na zware traumata.

Dr.Christine Radtke met haar spinnen.

De spinnen worden mechanisch gemolken om zo voldoende draad te bekomen. Dat melken duurt een kwartier ,levert 200 meter spindraad op en de spin krijgt dan als beloning een extra sprinkhaan. Spinnen kunnen niet worden gekweekt zoals zijderupsen want zij zijn te kannibalistisch en te agressief. Daarom tracht men nu ook de genetische code van spinzijde te kraken om zo het specifieke eiwitgen dat de eigenschappen bepaalt van de draad te extraheren.

Volgens Gheysens zijn er wel risico's aan verbonden om spindraad als medisch materiaal te gebruiken bij mensen want er kunnen potentieel schadelijk stoffen in blijven.

Spinrag als elektrische geleider

13 september 2013 - door Eos-redactie

Amerikaanse wetenschappers hebben ook van spinrag en koolstofnanobuisjes een stevige en flexibele draad gemaakt die elektriciteit geleidt en die volgens hen bruikbaar is voor buigzame medische sensoren.

Spinrag is een materiaal met vele eigenschappen: het is licht, elastisch en taai. De zijde van sommige spinnen zou ook licht geleiden, net zoals glasvezels. Maar de draden geleiden van nature geen elektrische signalen. Om er elektriciteitsdraden van te maken bedekten wetenschappers van het National High Magnetic Field Lab het spinrag met koolstof-

nanodeeltjes. Ze maakten het spinrag vochtig en strooiden er de nanopartikels in poedervorm over. De draden werden daarna tussen twee vellen teflon samengedrukt zodat de koolstofnanodeeltjes beter blijven kleven. De onderzoekers gebruikten spinrag van de gouden zijdespin, een soort die veel in Florida voorkomt. De bewerkte draden geleiden de stroom erg goed en bovendien zijn de draden biologisch afbreekbaar, wat erg nuttig kan zijn bij medisch gebruik.

De onderzoekers hebben al een hartritmesensor gemaakt om het concept te testen. De sensor bestond uit een kleine batterij die via het spinrag een toestelletje van stroom voorziet. Dit toestelletje meet verschillen in elektrische weerstand, die worden veroorzaakt door de hartslag. Het geheel werd bevestigd op de borst van een proefpersoon en werkte wonderwel.

Voordeel van sensoren met spinrag is dat ze rond onregelmatige vormen, zoals een pols of een vinger kunnen worden gewikkeld, zonder aan sensitiviteit in te boeten.

Referenties

- Goes F. Hoe dieren de Wereld zien. 2020 Sterck en De Vreeze
- Spider Silk Scaffolds as a Material for new Biomedical Applications
- Spider Silk for Tissue Engineering Applications Lab: Sahar Salehi's Lab February 2020 Molecules 25(3):73710.3390/molecules25030737
- DISSERTATION zur Erlangung des akademischen Grades einer Doktorin/eines Doktors der Naturwissenschaften (Dr. rer. nat.) in der Bayreuther Graduiertenschule für Mathematik und Naturwissenschaften (BayNAT) der Universität Bayreuth vorgelegt von Tamara Bernadette Aigner aus Linz, Österreich Bayreuth,
- Nature Communications. (eb)
- Repairing damaged nerves and tissue with spider threads Medicine and science. All News 2017-07-28 –
- Eden S. et al Nature communications sept. 2013-. Carbon nanotubes on a spider silk scaffold
- Nature Communications volume 4, Article number: 2435 (2013)
- Radtke medical university of Vienna 2017 Repairing damaged nerves and tissue with spider threads
- Wikipedia

VLAANDEREN BETAALT

De broodnodige actualisering van het boek
"De Mythe van de omgekeerde transfers"

BESTEL VANDAAG NOG OP:
BOEKEN.DOORBRAAK.BE/VLAANDERENBETAALT

met de kortingscode voor VAV-leden: **VAV_QF306trsfr**
De code is geldig t.e.m. 31 juli 2021.

DOORBRAAK

"Vlaanderen betaalt is niet alleen een passend eerbetoon aan de onverschrokken maar al te bescheiden UGent-academicus Juul Hannes, het is bovendien pro memorie voor de Vlaamse onderhandelaars over de zevende staatshervorming."

Rik van Cauwelaert

-10%

VAN UW HOOFDREDACTEUR

De aandachtige lezer zal gemerkt hebben dat er wijzigingen zijn in de RAAD VAN BESTUUR. Niet alleen hebben wij een nieuwe voorzitter maar er zijn ook enkele verschuivingen.

Wij melden onze leden dat Albert Baert en Piet Jongbloet verkozen hun mandaat niet te verlengen. Hun bijdragen en medewerking als bestuurslid en als medewerkers en analisten ivm Periodiek zullen erg worden gemist.

In een volgend nummer wordt daar meer uitgebreid op in gegaan. Wij hopen nog verder op hen te kunnen beroep doen als leden van de RAAD VAN ADVIES van het VAV en de Redactieraad van Periodiek.

Periodiek wordt nu voor 2/3 nog bedield per fysische post en 1/3 leden verkozen de elektronische post.

Ook in de INHOUD vinden jullie een nieuwe sectie NIEUWS VAN ONZE LEDEN. Hopelijk is dat een stimulus om inderdaad eens wat nieuws te melden!

De adressen zijn bekend
frank@goes.be of
info@vlaamsartsenverbond.org

POLITIEKE ACTUALITEIT

Deel 1

Vlaamse Regering en Parlement

In vorig nummer (Periodiek 2021/1) sloten we ons relaas over het onderwijs af met de melding dat het Vlaams Parlement op 10.02.21 de nieuwe eindtermen voor de tweede en derde graad van het secundair onderwijs goedkeurde, doch dat de koepel van het Katholiek Onderwijs Vlaanderen 's anderendaags aankondigde dat het naar het Grondwettelijk Hof zou stappen. Daarop schoof minister van Onderwijs Ben Weyts Mevrouw Kristien Druyts naar voor als hoofd van de praktijkcommissie Eindtermen met de opdracht de nieuwe eindtermen te evalueren en waar nodig bij te sturen (1). Op 01.04.21 meldde Jens Vancaeneghem dat het katholiek onderwijs de Vlaamse overheid in gebreke stelde omdat de nieuwe eindtermen nog niet in het Belgisch Staatsblad waren gepubliceerd wegens vertraging door vertaling van de tekst in het Frans: pas wanneer dat is gebeurd kan het katholiek onderwijs ze aanvechten bij het Grondwettelijk Hof (2). Daarbij komt nog dat het Gemeenschapsonderwijs het initiatief nam om de eindtermen te verdedigen bij het Grondwettelijk Hof en zo lijnrecht tegenover het katholiek onderwijs komt te staan (3). Wat een triest verhaal! Mevrouw Druyts, onze hoop is op u gericht.

Er is ook opbeurender onderwijsnieuws: in Brussel en de Vlaamse Rand groeit het basisonderwijs de jongste jaren zodat de capaciteitsnood in het secundair onderwijs ook toeneemt. Zo is er een nieuwe Nederlandstalige secundaire school gepland in Neder-Over-Heembeek (4). Minister Ben Weyts zette het licht op groen om in Sint-Pieters-Leeuw een secundaire school op te starten. Andere scholen krijgen budgetten om hun secundair onderwijs uit te breiden: Sint-Donatusinstituut uit Merchtem (voor 140 extra plaatsen), Sint-Martinuscollege uit Overijse (144), GO Middenschool Hoeilaert (150), Zavo Zaventem (132), Kobos uit Kapelle-op-den Bos (125) en Virgo Sapiens uit Londerzeel (120). Kleinere uitbreidingen komen er in GO Atheneum Zaventem, 't Schoolhuis in Opwijk, Sint-Angela in Ternat, het Koninklijk Atheneum

in Halle, het Sint-Victor-instituut in Alsemberg en het Immaculata Maria Instituut Roosdaal (5).

Aan probleemdossiers inzake milieu is er in Vlaanderen geen gebrek. De broeikasgassen met als gedeeltelijke oplossing de zonnepanelen (6). De stikstofoverlast met als oplossing de mestreductie (7, 8). De daling van het grondwater met als oplossing een waterarrest (9). Vernietiging van de natuur met als oplossing bouwshiftplannen met een pervers effect (10). De finale vraag is de kostprijs en wie die zal betalen. Die vraag komt telkens op het bord van minister van Omgeving Zuhal Demir terecht (11).

Inzake medische projecten moet zeker vermeld worden dat het aantal zelfmoorden in Vlaanderen tussen 2000 en 2018 met 26 % daalde. Daarmee lijkt het tweede Vlaamse Actieplan Suïcidepreventie de Vlaamse gezondheidsdoelstelling te bereiken om tegen 2020 het aantal suïcides met 20 % te verminderen. Hoewel het effect van de covid-crisis op die factor nog moet afgewacht worden (12). Op 30.10.20 keurde de Vlaamse Regering de tekst over de Vlaamse Planningscommissie definitief goed. Die Commissie geeft de overheid advies over de subquota: de minima en de maxima van het aantal studenten dat mag beginnen aan de beroepsopleidingen geneeskunde en tandheelkunde. De Commissie telt 3 Kamers: één voor artsen, één voor tandartsen en één gemengde, die advies uitbrengt over de Vlaamse behoeften aan artsen en tandartsen voor de volgende 15 jaar. In alle Kamers zitten vertegenwoordigers van de faculteiten en beroepsorganisaties, evenals een vertegenwoordiger van het Vlaams Patiëntenplatform; in de 3de Kamer zitten ook vertegenwoordigers van de hiao's en de aso's (13).

Op 22 februari en 1 maart ll. hield de Werkgroep Institutionele Zaken van het Vlaams Parlement hoorzittingen over homogene bevoegdheidspakketten met betrekking tot het gezondheidsbeleid onder leiding van parlementsvoorzitter Liesbeth Homans (14). Hieraan namen onder meer deel: Dirk Dewolf, Administrateur-generaal Agentschap Zorg & Gezondheid, en vertegenwoordigers van de christelijke, socialistische en liberale mutualiteiten, van de Onafhankelijke Ziekenfondsen en het Vlaams- en Neutraal Ziekenfonds. Een bespreking van de verslagen komt in het volgend nummer van Periodiek. In afwachting daarvan kunnen we reeds melden dat Dirk Dewolf

als mogelijke piste naar een 7de staatshervorming een verdere defederalisering van de gezondheidszorg naar voor schoof met behoud van financiële solidariteit, een transparante verdeling van de middelen over de deelstaten en responsabilisering van de deelstaten. En dat Jürgen Constandt en Wim Van Beeck (Vlaams & Neutraal Ziekenfonds) pleitten voor een communautarisering van de ganse gezondheidszorg, met behoud van de band tussen de Vlamingen in Brussel en die in Vlaanderen, en met een verdere doch voorwaardelijke solidariteit.

Na het afsluiten van alle rekeningen klopt de Vlaamse begroting voor 2020 af op een tekort van 6,2 miljard euro, 700 miljoen minder dan bij vorige raming. Doch door de coronacrisis kleurt die begroting nog steeds bloedrood en de uitdaging voor de komende jaren is enorm, des te meer daar de regering het relanceplan Vlaamse veerkracht van 4,3 miljard buiten de begroting houdt en daar de schuld de komende jaren verder stijgt (15). In april ll. stelde minister Matthias Diependaele voor om vanaf september 1,2 miljard euro te saneren (16).

Tot slot een toemaatje. Op de vraag van een journalist “Is dit dezelfde Wouter Beke die als voorzitter vond dat de gezondheidszorg beter gesplitst zou worden?”, antwoordde Beke: “Oh, maar dat vind ik nog altijd. In eerste instantie moeten we in Vlaanderen zelf ons huiswerk maken.” (17)

Deel 2

Federale regering en andere overheidsorganen

Op 29 maart ll. riepen de socialistische vakbond ABVV en de christelijke vakbond ACV een nationale staking uit omwille van het spaak gelopen loonoverleg (1). Ook de spoorbonden riepen op tot staken. Uit cijfers die minister Gilkinet vrijgaf op vraag van Kamerlid Tomas Roggeman, bleek dat in het noorden van het land 73 % van het essentiële spoorpersoneel aan het werk was; in het zuiden van het land was dat 51 % (2).

Peter Van Rompuy stelde in september 2020 aan minister van Financiën Matthias Diependaele de vraag hoeveel Franstalige aanslagbiljetten voor onroerende voorheffing jaarlijks in de faciliteitengemeenten aangevraagd worden. Op 8 jaar tijd, van 2012 tot en met 2019, is dat aantal nagenoeg gehalveerd. Die neerwaartse trend valt op in alle faciliteitengemeenten (3).

In Schaarbeek wordt de administratie door een gemeentesecretaris geleid die niet over de vereiste talenkennis (het Nederlands) beschikt. Bij zijn aanstelling werd hij door de vicegouverneur geschorst, maar de toenmalige Brusselse regering legde de schorsing naast zich neer in plaats van over te gaan tot een vernietiging. “De jongste jaren zagen we geen enkele vernietigingsbeslissing” reageert Brussels parlementslid Cielte Van Achter (4). Het aantal Nederlands-onkundige ambtenaren bij de Brusselse gemeentebesturen is nog nooit zo hoog geweest als in 2019, zo blijkt uit het recentste rapport van de Brusselse vicegouverneur Jozef Ostyn: 3.123 benoemingen, 1.829 schorsingen. Concreet gaat het in dit rapport om inbreuken tegen de bestuursstaalwet van 1966: die stelt dat gemeentepersoneel van de Brusselse gemeenten tweetalig moet zijn om de burger een goede dienstverlening te bieden. Enkele Nederlandstalige meerderheidspartijen denken als oplossing aan de tweetaligheid van de dienst in plaats van tweetaligheid van de ambtenaar (5).

Hoe is het mogelijk dat Vlaamse politici vrijwillig afstand willen doen van wat hen en ons rechtmatig toekomt! Luckas Vander Taelen reageert op die defaitistische mentaliteit: “Aan de vooravond van een zevende staatshervorming is dat niet het beste uitgangspunt om de discussie over de toekomst van Brussel aan te gaan met Franstaligen.” (6)

Uit een actualisering van de geldtransferstudie van de economen André Decoster (KU Leuven) en Willem Sas (University of Stirling en KU Leuven) blijkt dat er in 2021 een transfer van 7,1 miljard euro van Vlaanderen naar Wallonië en Brussel verwacht wordt, en eveneens een transfer van 1,3 miljard van Brussel naar Wallonië (7, 8). Angélique Vanderstraeten heeft evenwel kritiek op het transfer uit Brussel omdat deze Leuvense economen de opbrengst van de vennootschapsbelasting grotendeels aan Brussel toekennen (vestigingslocatie van veel hoofdkantoren van bedrijven) in plaats van die te verdelen over de deelstaten volgens de locatie van de productie en tewerkstelling van die bedrijven. En omdat deze economen zwijgen over het feit dat Brussel na elke staatshervorming meer en meer middelen en dotaties krijgt van de federale overheid (9).

Volgens de Nationale Bank is het Belgische overheidstekort in 2020 opgelopen tot 9,4 % van het bruto binnenlands product of 42 miljard euro. De overheidsschuld bedraagt 114,1 % van het bbp. De verslechtering van de Belgische staatsfinanciën is grotendeels het gevolg van de coronacrisis (10); de coronafactuur zou 35 miljard euro bedragen (27). Volgens de Europese Centrale Bank is het begrotingstekort in België in 2020 sneller opgelopen dan in de buurlanden (11). Naast het vermelde begrotingstekort en de hoge schuld bedreigt een klimmende rente de houdbaarheid van de overheidsfinanciën (12, 13). Zonder

een verhoging van de werkzaamheidsgraad komt België er financieel nooit bovenop (14).

Als thema voor een volgende staatshervorming kondigde Rik Van Cauwelaert recent aan: de geldtransfers en de interregionale solidariteit (15) met onder meer de financieringswet (16). Vanaf 2025 wordt de overgangsfianciering, voorzien in de 6de staatshervorming, immers met 10 % per jaar afgebouwd: daardoor komt Wallonië in de problemen (17).

Door de opdracht van de ministers voor Institutionele Hervormingen Annelies Verlinden en David Clarinval om een lijst van grondwetsartikelen op te stellen die de regering voor herziening vatbaar moet verklaren voor de staatshervorming in volgende legislatuur, kwam een tweede thema naar boven: de institutionele hervorming van België (18). Het huidige federale België is opgebouwd uit drie gewesten en drie gemeenschappen (19). PS-voorzitter Paul Magnette is voorstander van een federalisme met vier evenwaardige gewesten: Vlaanderen, Wallonië, Brussel en Duitstalig België. De gemeenschappen worden dus afgeschaft en de huidige gemeenschapsbevoegdheden gaan naar de gewesten. Voor Brussel zou dat betekenen dat de persoonsgebonden materies zoals onderwijs niet langer door de gemeenschappen doch door het gewest georganiseerd worden. In die optie wordt dus de band tussen de Vlamingen in Brussel en die in Vlaanderen doorgeknipt (20, 21). Ook de onevenwichtige samenstelling van die “4 gewesten” wat het aantal inwoners betreft doet vragen rijzen (22).

Tegenover die optie is er het “2 + 2” concept van de CD&V, medegedeeld door minister Annelies Verlinden tijdens een gastcollege van Professor Carl Devos te Gent op 17.02.21 en uitgewerkt door Luc Van den Brande. In dat model zou België bestaan uit een federale staat met een Vlaamse en Waalse deelstaat, de Brusselse (hoofdstedelijke) stadstaat en de Duitstalige deelstaat. Vlaanderen en Wallonië oefenen de gewest- en gemeenschapsbevoegdheden uit op hun grondgebied en ook hun gemeenschapsbevoegdheden in de Brusselse stadstaat, waarbij ieder onderling zijn eigen afspraken kan maken. Vervolgens moeten Vlaanderen en Wallonië op basis van grondwetsartikel 35 afspreken wat ze nog samen federaal willen doen (19, 20, 21, 23, 24). In deze tweede optie wordt de band tussen de Vlamingen in Brussel en die in Vlaanderen behouden, een wens die ook door grondwetspecialist Professor André Alen gedeeld wordt, ondanks zijn gelijktijdig pleidooi voor de eerste optie (25, 26).

Op 25 maart ll. zond VAV-voorzitter Dokter Lieve Van Ermen namens de Raad van Bestuur van VAV een brief naar minister Annelies Verlinden in verband met haar hierboven reeds vermelde opdracht. De inhoud van de brief was ons document “Memorandum van het Vlaams

Artsenverbond” met onze eis tot communautarisering van de ganse gezondheidszorg in een geactualiseerde versie van het document van 2019 (28). Zo bracht het VAV de ondubbelzinnige boodschap van volledige overheveling van de gezondheidszorg naar Vlaanderen met behoud van de band met de Vlamingen in Brussel.

Eind april ll. legde de federale regering de hoger vermelde voorlopige lijst met grondwetsartikels vast die zij in 2024 voor herziening vatbaar wil verklaren. Die lijst bevat 5 artikels, waaronder artikel 195. Dat artikel laat toe de volledige grondwet open te gooien, zodat er wijzigingen kunnen gebeuren aan de staatsstructuur (29).

Deel 3

De Coronapandemie

Op dit ogenblik woedt er in India een hevige uitbraak van corona, hoofdzakelijk door een nieuwe variant. Er waren dagelijks meer dan 300.000 besmettingen en minstens 2.700 doden. Er zijn aanwijzingen dat de Indiase variant meer dan de helft besmettelijker is dan de Britse variant en dat ook gevaccineerden erdoor kunnen besmet worden: een reeds gevaccineerde rusthuisbewoner in België, besmet met de Indiase variant, overleed. In België kwamen 20 studenten uit India aan, besmet met die variant. Tot 11 mei ll. werden in ons land reeds meer dan 40 gevallen van de Indiase variant ontdekt (1-5). Amerikaans labo-onderzoek wees uit dat bloedstalen van personen, ingeënt met de vaccins van Moderna en Pfizer, minder doch nog voldoende werkzaam zijn tegen de Indiase varianten (42).

In de oorspronkelijke studie van het AstraZeneca-vaccin waren onvoldoende data om de werkzaamheid bij 55-plussers te becijferen, zodat België besliste het vaccin voorlopig niet toe te dienen boven de 55 jaar (zie Periódiek 2021/1). Nadat een tweede Brits onderzoek aantoonde dat het vaccin ook 55-plussers beschermde tegen ziekenhuisopname (6), gaf de Belgische Interministeriële Conferentie Volksgezondheid (IMC) groen licht voor het gebruik bij 55-plussers (7). In maart ll. doken in meerdere landen weliswaar zeldzame gevallen op van veneuze hersentrombose, gepaard met een tekort aan bloedplaatjes, soms bloedingen en soms dodelijke afloop bij vooral jonge vrouwen binnen de 16 dagen na de vaccinatie met AstraZeneca-vaccin (8). Na onderzoek besloot het Europees Geneesmiddelenagentschap (EMA) dat het vaccin veilig en werkzaam is en geen klassieke trombosen veroorzaakt. En verder dat een verband tussen de vaccinatie en de vermelde vorm van zeer zeldzame trombose met tekort aan bloedplaatjes niet is bewezen, doch voorlopig

niet kan worden uitgesloten. En dat in afwachting van verder onderzoek de bijsluiter melding moet maken van de mogelijke bijwerking (9, 10).

In de Belgische IMC werd daarom beslist om het vaccin voorlopig alleen nog toe te dienen boven de 55 jaar omdat vanaf die leeftijd het voordeel van de toediening opweegt tegen de bijwerkingen (11, 12). Bovendien blijkt uit de EMA-analyse dat jongere mensen een grotere kans hebben op de zeldzame bijwerking (13). Op 24 april ll. bracht de IMC de leeftijd voor de eerste dosis AstraZeneca van 56 naar 41 jaar en voor de tweede dosis voerde ze geen leeftijdsgrens in (14, 15).

Op 11.03.21 zette het EMA het licht op groen voor het voorwaardelijk gebruik van het Johnson & Johnson-vaccin. Het werd getest in de VS, Zuid-Afrika en Zuid-Amerika op een moment dat de Zuid-Afrikaanse variant reeds de ronde deed (16). Net zoals bij het AstraZeneca-vaccin werden er echter ook gevallen van trombosen met een laag aantal bloedplaatjes vastgesteld, waarvan één fataal (17). Daarop stelde J. & J. verdere leveringen aan Europa uit (18) en besliste België de reeds geleverde vaccins voorlopig niet toe te dienen (19). Op 21.04.21 berichtten de media dat het EMA besloot dat er een mogelijk verband is tussen het vaccin en de vermelde zeer zeldzame trombose (8 gevallen op 7 miljoen toegediende vaccins), dat de bijsluiter de bijwerking voortaan moet vermelden en dat de voordelen van de vaccinatie opwegen tegen dat beperkt risico (20, 21). Daarna besliste de IMC om het vaccin te gebruiken bij alle volwassenen van de bevolking in België (14, 15).

Mediquality deelde mee dat het EMA een combinatie van trombosen met een laag aantal bloedplaatjes meldde bij alle vier de in Europa vergunde coronavaccins, doch in verhouding tot het aantal gevaccineerden, een pak minder bij Pfizer en Moderna dan bij AstraZeneca (22).

Dat vaccinatie in een wisselend percentage beschermt tegen het doormaken van corona, hospitalisatie en overlijden is nu voldoende bewezen (23, 24). Doch de garantie is geen 100 %: een volledig gevaccineerde kan nog steeds besmet, ziek worden (25) en overlijden (24).

Vaccinatie zou evenwel de overdracht van het virus drastisch beperken (26). Doch we hebben nog onvoldoende zicht in hoever een na vaccinatie mild besmette persoon het virus nog kan doorgeven (25).

Een andere vraag is of de huidige vaccins beschermen tegen varianten. Het antwoord is afhankelijk zowel van het vaccin als van de variant. Een studie, oorspronkelijk gepubliceerd in New England Journal of Medicine (23.03.21) (27) geeft enkele antwoorden:

- mRNA-vaccins (Pfizer, Moderna, Novavax) blijven zeer effectief tegenover de Britse variant;
- mRNA-vaccins zijn 4 tot 7 keer minder effectief tegen de Braziliaanse variant;
- mRNA-vaccins zijn 6 tot 8 keer minder effectief tegenover de Zuid-Afrikaanse variant;
- het AstraZeneca-vaccin (virale vector) is 86 keer minder effectief tegen de Zuid-Afrikaanse variant;
- ook het Johnson & Johnson-vaccin (eveneens gebaseerd op virale vector) is minder werkzaam tegen de Zuid-Afrikaanse variant.

Zowel Pfizer, Moderna, AstraZeneca als J. & J. onderzoeken opties om hun vaccins effectiever te maken tegen varianten, hetzij door toediening van een bijkomende dosis, hetzij door herformulering van het vaccin om antilichamen tegen de nieuwe varianten te produceren (28). Nathalie Carpentier meldt bovendien dat volgens Britse onderzoekers het AstraZeneca-vaccin even goed lijkt te werken tegen de Britse variant als tegen het gewone virus (28).

Het Europees centrum voor ziektepreventie en -bestrijding (ECDC) lanceerde recent een nieuw dashboard met de verspreiding van de coronavarianten in Europa: zie www.ecdc.europa.eu (44).

Einde april ll. stelde de Hoge Gezondheidsraad (HGR) voor zwangere vrouwen toch prioritair te vaccineren, nu duidelijk is dat er een verhoogd risico op ernstige corona-infectie voor de moeder en premature bevalling bestaat. De HGR stelt voor te vaccineren met mRNA-vaccins zoals Pfizer en Moderna (29). De registratie gebeurt met de hulp van de huisartsen (30).

“Het baat weinig of niets dat we zelf groepsimmunititeit bereiken als we elders in de wereld het coronavirus vrij spel laten en met elke tik van de klok meer kans geven om te muteren tot iets waar de bestaande vaccins niet voldoende tegen opgewassen zijn” waarschuwt Bart Sturtewagen (31). De discussie over vaccinatie in ontwikkelingslanden werd reeds geopend in vorig nummer van Periodiek op p. 14.

COVAX, het WGO-programma dat overal ter wereld betaalbare vaccins beschikbaar wil stellen, beantwoordde tot hier toe niet aan de verwachtingen inzake corona (32, 33).

Een nieuw element is het voorstel van India en Zuid-Afrika bij de Wereldhandelsorganisatie (WTO) voor een tijdelijke opheffing van de patenten op alle covid-19-producten zolang de pandemie duurt (34). De Verenigde Staten zijn pro en Ursula von der Leyen staat open voor discussie (35), doch o.m. Duitsland ligt dwars (36). In België zijn Open VLD en MR tegen, terwijl o.m.

CD&V-voorzitter Joachim Coens voor is (37). De opheffing van vaccin-patenten is echter nog niet voor morgen aangezien dat in de schoot van de WTO bij consensus van alle 164 leden moet gebeuren (38).

Er is nog een bijkomend probleem. De opheffing van het patent is maar een eerste stap: ook een drastische verhoging van de productiecapaciteit is noodzakelijk. Dat kan alleen als de farma-industrie haar technologie, kennis en experts ter beschikking stelt om wereldwijd snel vaccinfabrieken op gang te trekken (34).

Als alternatief voor het tijdelijk opheffen van patenten stelt Alexander De Croo voor de Europese productiecapaciteit op te drijven (36). Geert Bourgeois pleit ervoor op de productie en –capaciteit in Europa op te drijven, om licenties te verlenen om productie in derde landen mogelijk te maken, om de vaccins tegen kostprijs ter beschikking te stellen van ontwikkelingslanden en om hen overschotten gratis te leveren (39). Dan Staner, de Europese topman van Moderna, deelt mee dat Moderna recent een deal van een half miljard dosissen gesloten heeft met COVAX (40).

In tegenstelling tot laatst vermelde drie personen pleiten twee CD&V-ers wel voor tijdelijke opheffing van de patenten in combinatie met het vrijwillig delen van productielicenties aan andere producenten in armere landen, doch bovendien voor actieve bijdragen aan COVAX (41). Minister van Ontwikkelingssamenwerking Meryame Kitir meldde dat België al beslist heeft om vaccins die we te veel hebben te doneren aan COVAX (43).

Op de derde besmettingsgolf, die startte half maart '21 vanuit een vrij hoog plateau (45), reageerden de overheden met de "Paaspauze"-verstrengingen (46): de golf ebde langzaam terug. Op 17 mei ll. was de vaccinatiegraad (minstens 1ste dosis) gestegen tot 34,6 % van de totale bevolking (47): de verwachting is dat de besmettingen verder dalen naarmate de vaccinatiegraad stijgt. Met herhaalde dank aan het medisch, verzorgend en ondersteunend personeel voor hun zorg voor de coronapatiënten in combinatie met die voor alle andere zieken.

Eric Ponette, 19.05.2021

REFERENTIES

Vlaamse Regering en Parlement

1. Klaas Maenhout: Blikvanger Kristien Druyts – Hoofd praktijkcommissie Eindtermen, De Standaard 27.02.21
2. Jens Vancaeneghem: Conflict tussen katholiek onderwijs en Ben Weyts over eindtermen escaleert, De Standaard 01.04.21
3. Klaas Maenhout: Debat over eindtermen vervelt tot nieuwe schoolstrijd, De Standaard 07.04.21
4. Amaury Michaux: Nieuwe Nederlandstalige school gepland, De Standaard 06.03.21
5. Ingrid Depraetere: Vlaamse Rand krijgt nieuwe secundaire school, De Standaard 08.03.21
6. Wim Van de Velden: Raad van State akkoord met regeling zonnepanelen, De Tijd 08.04.21
7. Piet Depuydt en Jens Cardinaels: Welkom in Ravels, Vlaamse stikstofhotspot, De Tijd 06.03.21
8. Daan Bleus en Wim Van de Velden: 'Op het stikstofdossier mogen ze mij afrekenen', De Tijd 06.03.21
9. Wim Van de Velden: Grondwaterwinning op de helling in Vlaanderen, De Tijd 02.04.21
10. Matthias Verbergt: Boeren en natuurverenigingen zij aan zij tegen regeling bouwshift, De Standaard 29.03.21
11. Wim van de Velden: Blindemannetje spelen met de groene factuur, De Tijd 24.04.21
12. Wouter Colson: Vlaanderen op weg gezondheidsdoelstelling suicide te halen, www.artsenkrant.com 21.04.21
13. Wouter Colson: Vlaamse Planningscommissie definitief goedgekeurd, www.artsenkrant.com 05.11.20
14. Bart Maddens: Politieke wiskunde over minder Vlaamse autonomie, www.doorbraak.be 07.03.21
15. Daan Bleus: Gat in de Vlaamse begroting 700 miljoen kleiner dan verwacht, De Tijd 17.02.21
16. Dieter Dujardin en Wim Van de Velden: Begroting wordt alsnog stresstest voor regering Jambon, De Tijd 29.04.21
17. Simon Andries en Jan-Frederik Abbeloos: Interview Wouter Beke, De Standaard 24.04.21

Federale regering en andere overheidsorganen

1. Ruben Mooijman: Nu een staking uitroepen is niet constructief, De Standaard 11.03.21
2. Redactie: Staking legt opnieuw communautaire breuklijn bloot, 't Pallieterke 08.04.21
3. Winny Matheussen: Doven faciliteiten uiteindelijk vanzelf uit? www.doorbraak.be 13.11.20
4. Julien Borremans: Vlaamse partijen negeren schending Vlaamse grondrechten in Brussel, 't Pallieterke 18.03.21
5. Christophe Degreef: Aanpassing taalwetgeving nodig, www.doorbraak.be 08.04.21
6. Lukas Vander Taelen: C'est comme ça in Brussel, De Standaard 27.04.21
7. Daan Bleus en Wim Van de Velden: Noord-zuid transfers opnieuw boven 7 miljard, De Tijd 30.01.21
8. Daan Bleus: Brusselaar betaalt groter deel transfers naar Wallonië, De Tijd 05.02.21
9. Angélique Vanderstraeten: Fake news rond Brussel en de transfers, 't Pallieterke 22.04.21
10. WV/DD: Tekort van 42 miljard in 2020, De Tijd 21.04.21
11. Wim Van de Velden: België komt slechter uit crisis dan buurlanden, De Tijd 23.03.21
12. Redactie: België kan niet langer gratis leven, De Tijd 09.03.21
13. Stefaan Michiels: Pretbederver, De Tijd 14.04.21
14. Bart Brinckman: Het begrotingstekort verdwijnt niet vanzelf, De Standaard 12.03.21
15. Rik Van Cauwelaert: Kinderen van de rekening, De Tijd 17.04.21
16. Wim De Smet: Interview met Rik Van Cauwelaert, 't Pallieterke 15.04.21
17. Rik Van Cauwelaert: Uit de rayon van fop- en schertsartikelen, De Tijd 06.03.21

18. Tex Van berlaer: Vivaldi nadert eerste horde richting nieuwe staatshervorming, www.knack.be 04.03.21
19. Wim Van de Velden: Verlinden pleit in gastcollege voor staatsmodel '2 + 2', *De Tijd* 18.02.21
20. Bart Haecck: 2 + 2 is geen 4, *De Tijd* 19.02.21
21. Luckas Vander Taelen: In België is twee en twee niet altijd vier, *De Standaard* 22.02.21
22. Pieter Bauwens: Wat verbindt België eigenlijk nog? www.doorbraak.be 24.04.21
23. Luc Van den Brande: Pleidooi voor een Brusselse stadstaat, *De Tijd* 25.02.21
24. Wim Van de Velden: Van den Brande werkt '2 + 2'-staatsmodel Verlinden uit, *De Tijd* 25.02.21
25. Walter Pauli en Ewald Pironet: Voormalig voorzitter Grondwettelijk Hof: 'De volgende staatshervorming moet clearcut zijn', www.knack.be 23.12.20
26. Luckas Vander Taelen: Geeft Vlaanderen Brussel op voor een België met vier? www.doorbraak.be 23.04.21
27. Dieter Dujardin: Waar gaat het coronageld naartoe? *De Tijd* 30.04.21
28. Memorandum Vlaams Artsenverbond: Naar een communautarisering van de gezondheidszorg en een Vlaamse Sociale Zekerheid, www.vlaamsartsenverbond.org, zie tijdschrift, *Periodiek april-mei-juni 2019*, p. 22-23
29. Belga: Regering stipt vijf grondwetsartikelen aan voor herziening, www.knack.be 30.04.21

De coronapandemie

1. Giselle Nath: Met nieuwe variant hapt India naar zuurstof, *De Standaard* 15.04.21
2. Erik Ziarczyk: 'Vrees voor loodzware coronagolf is overal in India' *De Tijd* 28.04.21
3. Dries De Smet: Indiase variant 'helpt meer besmettelijk', *De Standaard* 15.05.21
4. Redactie: 20 studenten besmet met Indiase coronavariant, *De Tijd* 23.04.21
5. Dries De Smet: Hoe zorgwekkend is de Indiase variant? *De Standaard* 11.05.21
6. Nikolas Vanhecke: Vaccinatie van 65-plussers kan vroeger van start gaan, *De Standaard* 03.03.21
7. Jasper D'Hoore: Creatieve oplossingen moeten snellere vaccinatie opleveren, *De Tijd* 04.03.21
8. Dries De Smet en Nikolas Vanhecke: Zeldzame hersentrombose bij zes vrouwen deed Duitse alarmbel afgaan, *De Standaard* 17.03.21
9. Pascal Sertyn, Roeland Termote en Hilde Van den Eynde: EMA resoluut: vaccin AstraZeneca is veilig, *De Standaard* 19.03.21
10. Piet Depuydt: Interview Noël Wathion, *De Tijd* 20.03.21
11. Jasper D'Hoore: Beperking AstraZeneca kan vaccinaties vanaf mei vertragen, *De Tijd* 08.04.21
12. Nathalie Carpentier en Sarah Vankersschaever: Balans tussen winst en risico vertoeft bij AstraZeneca onder de veertig jaar, *De Standaard* 09.04.21
13. Dries De Smet: EMA schuift hete aardappel leeftijdsgrens door naar landen, *De Standaard* 24.04.21
14. Redactie: Covid-19 en vaccinatie: Johnson & Johnson voor alle volwassenen, AstraZeneca vanaf 41 jaar, www.mediquality.net 26.04.21
15. Thomas Segers en Jasper D'Hoore: Enkel J & J kan vaccinatie nog koers doen houden, *De Tijd* 27.04.21
16. Hilde Van den Eynde: 6 vragen Janssen-vaccin, *De Standaard* 12.03.21
17. Redactie: Verband tussen J & J-vaccin en bloedkwalen onder de loep, *De Tijd* 10.04.21
18. Pieter Lambrecht en Dries Bervoet: Johnson & Johnson stelt leveringen aan Europa uit, *De Tijd* 14.04.21
19. Dries Bervoet: Het mysterie van de 'vaccintromboses', *De Tijd* 15.04.21
20. Jasper D'Hoore: 'Voordelen Johnson & Johnson-vaccin wegen

- op tegen risico's', *De Tijd* 21.04.21
21. Maxie Eckert: Weg open voor uitrol Janssen-vaccin, *De Standaard* 21.04.21
22. BIN/POL/GEJ/KWO – Belga: Covid-19: Bloedstolsels en laag aantal bloedplaatjes gemeld bij alle vier vergunde coronavaccins, www.mediquality.net 20.04.21
23. Dries De Smet: Rusthuisbewoners belanden veel minder vaak in ziekenhuis, *De Standaard* 24.02.21
24. Wouter Colson: Vaccinatie is succes bij bewoners woonzorgcentra, www.artsenkrant.com 19.04.21
25. Nathalie Carpentier: Ook wie gevaccineerd is, heeft geen vrijgeleide om te knuffelen, *De Standaard* 27.03.21
26. Belga: Covid-19-vaccins zouden transmissie virus drastisch inperken, zegt het EMA, www.mediquality.net 26.03.21
27. Redactie: Waar staan de Covid-vaccins tegenover de varianten? www.mediquality.net 30.03.21 (op basis van artikel in *New England Journal of Medicine*, 23.03.21)
28. Nathalie Carpentier: Zullen vaccins beschermen tegen de nieuwe varianten? *De Standaard* 26.04.21
29. Redactie: Voorrang voor zwangere vrouwen bij coronavaccinatie, *De Tijd* 23.04.21
30. Wouter Colson: 10.000 zwangere vrouwen gemeld voor vaccinatie op drie dagen, www.artsenkrant.com 10.05.21
31. Bart Sturtewagen: Met 'eigen arm eerst' komen we er niet, *De Standaard* 29.04.21
32. Giselle Nath: 'Afrika wacht niet op liefdadigheid, we eisen transparantie', *De Standaard* 25.02.21
33. Giselle Nath: 'Welk risico heeft de farma-industrie nu echt genomen? Geen enkel', *De Standaard* 04.05.21
34. Pascal Sertyn: Patentbescherming opheffen is geen wondermedicijn, *De Standaard* 30.04.21
35. David Adriaen, Kris Van Haver en Ben Serrure: Farma bloedt door patentdiscussie, *De Tijd* 07.05.21
36. Kris Van Haver: Vaccinoffensief van Biden drijft wig in Europa, *De Tijd* 08.05.21
37. Jan-Frederik Abbeloos: Alleen liberalen houden vast aan patent coronavaccin, *De Standaard* 29.04.21
38. Marie Van Oost en Nico Schoofs: Opheffing vaccinpatenten niet voor morgen, *De Tijd* 07.05.21
39. Geert Bourgeois: Opheffen patenten niet de juiste stap richting vrijheid, www.doorbraak.be 30.04.21
40. Dries Bervoet: 'Derde boosterprik zal werken tegen coronavarianten' *De Tijd* 07.05.21
41. Els Van Hoof en Sabine de Bethune (CD&V): 'Het is in ieders belang dat zoveel mogelijk mensen ter wereld gevaccineerd worden', www.knack.be 30.04.21
42. BTL/ALG/HED – Belga: Covid-19: Vaccins Pfizer en Moderna wellicht doeltreffend tegen Indiase variant, www.mediquality.net 18.05.21
43. Simon Andries en Peter De Lobel: 'De farma lijkt soms te vergeten dat we nog altijd in een pandemie zitten', *De Standaard* 15.05.21
44. Belga: Covid-19: ECDC lanceert nieuw dashboard met verspreiding coronavarianten Europa, www.mediquality.net 19.05.21
45. Dries De Smet: 'Als we te vroeg heropenen, riskeren we opnieuw te moeten sluiten', *De Standaard* 16.03.21
46. Maxie Eckert en Dries De Smet: Paaspauze moet Belgen weer in het gareel krijgen, *De Standaard* 25.03.21
47. Redactie: Coronabarometer, *De Standaard* 19.05.21

GESCHIEDENIS VAN DE GENEESKUNDE

Advies van H. J. Rega op verzoek van de kerkelijke rechtbank voor een geval van impotentie bij een koppel uit Melden (O-VI)

Maurits Biesbrouck & Omer Steeno

Het kerkelijk huwelijk

Het kerkelijk huwelijk is een verbintenis aangegaan tussen een man en een vrouw, bezegeld in het bijzijn van God en zijn gemeenschap. Het is een van de zeven sacramenten. Een aangegaan huwelijk wordt volgens canon of artikel 1061 van het canoniek recht voltrokken of geconsumeerd door de eerste geslachtsgemeenschap (1).

Het huwelijk is een ernstige zaak en een verbintenis die best niet lichtzinnig wordt aangegaan. Voor een katholiek is het immers een sacrament en het blijft altijd geldig. De catechismus - of korte inhoud van de christelijke leer - maakt dit duidelijk in niet mis te verstane bewoordingen. Van die catechismus hadden alle leerlingen van de lagere school een exemplaar en zij dienden het boekje van een honderdtal pagina's van buiten te kennen. De inhoud was

opgesteld met vraag en antwoord (**figuur 1**). Een greep daaruit:

In 1623 was er meer dan een editie:

- “viii. vraag. Kan't Huwelijk niet ontbonden worden?
- antw. Geensints, dan door de Doodt: hoe wel dat Gehouden om eene groote reden, somtijds van samen te woonen, wettelijk ontslagen worden (2).”

(figuur 1)

Uit de editie van 1914:

- “Kan het huwelijk ontbonden worden?
- Geenszins dan door de dood; hoewel dat de gehuwden, om eene groote reden, somtijds van samen te wonen wettelijk ontslagen worden.
- Wat God verbonden heeft, dat zal de mensch niet scheiden (Matth., XIX, 6) (3).”

De editie van 1958 eindigt met:

- “De burgerlijke overheid heeft de macht niet om een geldig Huwelijk [hoofdletter!] te ontbinden; want Jezus-Christus heeft gezegd: “Wat God heeft verbonden, dat scheidt de mens niet (4).”

De ‘nieuwe catechismus’ (1966), een initiatief van de bisschoppen van Nederland, die veel lijviger is en met honderdduizenden exemplaren werd verkocht in België en Nederland, gaat zelfs nog een stap verder door te preciseren dat de onverbreekbaarheid van huwelijk geldt voor iedere gedoopte, niet alleen de katholieken onder hen, maar dus ook voor de joden, de diverse protestantse kerken, de anglikaanse kerk, ...:

- “De verbintenissen van niet-katholieke gedoopten onderling zijn ... geheiligd en van sacramentele aard. Derhalve ook volstrekt onontbindbaar (5).”

De catechismus was en is in alle landen een begrip en werd ook in de verschillende landstalen gepubliceerd: in het Frans catéchisme, Engels catechism, Duits Katechismus, Italiaans catechismo, Spaans en Portugees catecismo, Pools katechizm, Russisch катехизис, etc. De Engeltalige Catechism of the Catholic Church (London: Burns & Oates, 1999) is gebaseerd op de Editio Typica (Citta del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana) met een uitgebreide index en een thema-gids, telt meer dan 700 pagina's en wordt regelmatig herdrukt.

Maar volgens canon 1142 kan een geldig aangegaan, maar niet voltrokken, huwelijk door de paus op verzoek van een van de partners om een goede reden ontbonden worden (Petrijs privilege).

Dit alles verklaart het belang om bij impotentie, die de huwelijksvoltrekking onmogelijk maakt, onomstotelijk te kunnen aantonen dat dit werkelijk het geval is en geen

voorwendsel is om aan die dwingende band onderuit te komen. Het geval van een koppel uit Melden uit de 18de eeuw is hiervoor illustratief. Het kwam ons toevallig onder ogen bij nazicht van de inventaris van de kerkelijke rechtbank op zoek naar gegevens over de afstammelingen van Andreas Vesalius, in het bijzonder hun functies ...

Ontbinding van het huwelijk wegens impotentie

Het betrokken koppel was Adrianus de Paepe en Maria Barbara Prunie van Melden, behorend tot het diocees Mechelen. Aartsbisschop van Mechelen en Primaat van de Lage Landen was toen Thomas Philip Wallrad de Hénin-Liétard d'Alsace (Brussel, 12 november 1679 - 5 januari 1759), afkomstig uit een adellijke familie, tot priester gewijd in Rome op 15 oktober 1702 en tot bisschop gewijd door kardinaal Giorgio Spinola in 1716 (figuur 2). Op 29 november 1719 werd hij door paus Clemens XI tot kardinaal gecreëerd (6). Zijn motto was Estote Miserecordes (Weest barmhartig). Hij nam deel aan vier conclaven. Zijn privé-bibliotheek met negenduizend werken schonk hij

(figuur 2)

voor de verzameling van het diocees en kapittel van Sint Rombout en is erkend als Vlaams Erfgoed.

De kardinaal die zich, als hoofd van het diocees, de zaak diende aan te trekken, schreef daartoe een zevental verordeningen uit: zowel man als vrouw dienen al

hun zonden te biechten; gedurende drie weken volgend op de biecht moesten zij oprechte moeite doen om gemeenschap te hebben en ondertussen bidden en vasten; de pastoor moest tijdens die weken overgaan tot exorcismen; na die drie weken dienden zij te zweren echte moeite gedaan te hebben tot geslachts-gemeenschap; de man moest onderzocht worden door een ervaren geneesheer en chirurg, die elk schriftelijk de eed dienden af te leggen en te ondertekenen met hun oordeel over de impotentie van de man, of die blijvend was of tijdelijk, volledig of relatief, reeds bestond vóór het huwelijk of pas daarna optrad, of die impotentie van natuurlijke aard was ofwel veroorzaakt door een ziekte, hoe duidelijk die wel was, of zij voortkwam uit een gebrek aan lust, door een lichamelijk gebrek of door een andere reden. Wanneer de impotentie van blijvende aard was en er een huwelijkscontract bestond diende de aartspriester zeven mannen uit de directe nabijheid van de man en ook zeven vrouwen op te roepen om voor hem onder ede en met de hand op het Heilig Evangelie te zweren dat het koppel gedurende de drie weken, niettegenstaande buitengewone inspanningen, niet in staat was te copuleren en dat zijzelf ook geloofden dat 'de man bij deze vrouw' volstrekt impotent was; en tenslotte diende de aartspriester zijn akten met zijn oordeel aan de kardinaal te bezorgen. Deze verordeningen werden gegeven in Mechelen op 10 mei 1749 en persoonlijk door de kardinaal onder-

tekend. Naderhand werd op het manuscript bijgeschreven dat het koppel nog eens gedurende drie maanden moeite moesten doen om een geslachtsgemeenschap te bereiken, ondertussen elke maand te biechten, waarbij de pastoor zijn exorcisme-ritus verder diende te zetten en dat de partijen daarover nadien opnieuw de eed dienden af te leggen. Het bijschrift, gedateerd Mechelen 18 juni 1749, en ondertekend door Hieronymus Stevart (1675-1750), vicaris-generaal, en M. Holvoet, secretaris van de kardinaal, stipuleerde ook dat dokter Rega hetzelfde adviseerde.

Dit manuscript is door een van ons (OS) gevonden in een omslag bewaard in het Archief van de Officialiteit van het aartsbisdom te Mechelen. Het bestaan van die omslag is vermeld in de Inventaris van het Aartsbischoppelijk Archief van (1510) 1596 - 1796 onder het nummer 1155 (7). Naast het manuscript met de verordeningen van de kardinaal bevat de omslag nog een tweetal brieven en enkele documenten daarover van H. Rega, professor in de geneeskunde aan de Universiteit van Leuven.

Hendrik Jozef Rega (1690-1754)

Hendrik Jozef Rega (Leuven, 26 april 1690 - Leuven, 22 juli 1754) studeerde geneeskunde in zijn geboortestad en hij promoveerde er in 1718, maar was reeds twee jaar eerder professor in de scheikunde aan de Universiteit van Leuven (1716-1718). In 1718 werd hij professor in de anatomie (1718-1719) en oprichter van het anatomisch theater en andere universitaire gebouwen. Hij bekleedde ook de leerstoel geneeskundepraktijk (1719-1754). Rega trad ook op als diplomaat ter bescherming van de stad tijdens de Spaanse successie-oorlog. In 1733 gaf hij een dubbeltraktaat uit De urinis tractatus duo, dat in 1954 werd heruitgegeven in opdracht van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Geneeskunde van België, ter gelegenheid van het tweehonderste jaar na zijn overlijden (figuur 3). Het bevat een merkwaardige praefatio die kan

opgevat worden als een korte geschiedenis van het urine-onderzoek (8). Hij schreef nog andere medische werken. Zijn naam leeft verder dankzij het Rega-instituut aan de Dijle dat door Piet De Somer (1917-1985), professor en later rector aan de universiteit, in 1954 naar hem is genoemd. Het

(figuur 3)

instituut verhuisde in 2017 naar campus Gasthuisberg. Prof. Dr. Marc van Ranst is er momenteel directeur. Rega bewoonde in Leuven het nog bestaande stadspaleis aan de Parijsstraat 74 (Hotel Rega).

In zijn vrij korte brief gedateerd Leuven, 19 juni 1749, schrijft Rega, voortgaand op de verklaringen waarover hij beschikt, dat de moeilijke copulatie tussen de echtgenoten niet kan te wijten zijn aan een gebrek aan de geslachtsorganen. Hij denkt dat de impotentie slechts relatief is en te wijten is aan de man zowel als aan de vrouw. Hij vraagt zich ook af of zij niet eerder te wijten is aan een 'stemmingsaandoening' tussen de beide echtgenoten, maar meent dat verder onderzoek dit moet bevestigen. Een aanhef met de naam van de bestemming ontbreekt zodat men zich kan afvragen of het document wel volledig is.

Naast deze korte brief bevat de omslag nog enkele documenten, die ook door Rega zijn opgesteld. Het gaat om een viertal pagina's, eveneens zonder aanhef maar gedateerd Lovanii 31 Decemb. 1749, en door Rega ondertekend, gevolgd door mdpp denkelijk de afkorting voor medicus doctor et professor et praeceptor. Daarin vermeldt hij zijn bijkomende overdenkingen bij deze zaak, gebaseerd op de akten van 23 april tot 23 december 1749, die hem blijkbaar werden opgestuurd. Hij herhaalt dat de impotentie in zijn ogen relatief is en wederzijds en dat de man nooit doordrong tot in haar vagina, waarbij hij zich baseert op verklaringen van vroedvrouwen en van het koppel zelf. De mening van een zekere dokter Rian, als zou het probleem te wijten zijn aan een vrij korte penis en een teelbal die kleiner uitvalt, treedt hij niet bij. Ook de vrouw was volgens de vroedvrouwen die haar onderzochten normaal toegankelijk. Rega blijft bij zijn overtuiging dat de oorzaak moet gezocht worden in een afkeer van de vrouw voor de seksuele toenaderingen van haar man.

Tenslotte is er nog een briefje van slechts een tiental regels, maar deze keer met een aanhef 'Edelachtbare Heer' (Amplissime Domine) en ook door Rega ondertekend met als datum Lovanii j 1750. Het is blijkbaar de begeleidende brief bij het voorgaande uitvoeriger commentaar, gericht tot de kardinaal, want hij eindigt, na herhaling van die aanhef, met 'Uw zeer nederige en zeer gehoorzame dienaar' (Humillimus tuus ac obedientissimus servus). Hierin geeft hij als zijn conclusie bij de oorzaak van de impotentie nog eens een afkeer van de vrouw tegenover haar echtgenoot en hij verwijst naar enkele andere voorbeelden. Hij suggereert ook enkele middelen die zekerheid zouden kunnen verschaffen.

Bespreking en archiefstukken

Bij deze discussie vallen enkele zaken op. De kardinaal legt het koppel eerst de verplichting op om nog een drieluik weken aan een stuk nieuwe pogingen tot een coitus te ondernemen, maar daarna worden daar nog eens drie

maanden aan toegevoegd. Dit wijst erop dat de ganse geschiedenis ook voor het paleis ongeloofwaardig overkwam. Daarbij stelde de kardinaal zich op het einde van zijn verordening, op wat bedekte wijze, de vraag of de man ook impotent zou blijken bij een andere vrouw (sese etiam credere, virum esse impotentem absolute - vel, si ita, respective - ad istam mulierem). Toch is er een opvallend contrast tussen de streng kerkelijke en juridisch sluitende verordening van de kardinaal, met haast middeleeuws aandoende voorschriften aan de ene kant en anderzijds de objectief wetenschappelijk en modern aandoende taal van Rega.

Er is geen document met het definitief verdict en gans de aangelegenheid lijkt op zijn minst eigenaardig. Maar wanneer de huwelijksregistratie bekeken wordt, afgesloten in de parochiekerk St. Martinus in Melden, dan is zij ronduit bizar (9)! In het parochieregister van Melden staat daarover dat het koppel gehuwd is op 11 juni 1727(!) met als getuigen Theresia Dhaese en Fleur Dhaese. Dit betekent dus dat de kardinaal ruim twintig jaar na het huwelijk zijn verordening uitvaardigde. Een verklaring hiervoor is moeilijk te bedenken. Werkten de kerkelijke autoriteiten zo traag dat ze pas na ruim twintig jaar wakker schoten? Was het koppel al eens uiteengegaan en zijn ze jaren later opnieuw getrouwd? Kregen ze pas heel laat (en na een seksloos huwelijk?) een kindwens? Had den zij jaren (in vrede) als broer en zus geleefd en werd hij zijn vrouw (of zij elkaar) opeens beu? Enz ...?

Het Rijksarchief Ronse werd op 1 september 2009 opgedoekt. De parochieregisters van Melden en Nukerke werden overgebracht naar het Rijksarchief van Gent. Deze dossiers en ook de 'Mechelse' dossiers over deze parochies zijn daar momenteel raadpleegbaar.

Vertalingen van de oorspronkelijk Latijnse documenten

Verordening van de kardinaal

Thomas Philippus door Goddelijke Goedertierenheid van de Titel van Sinte Balbina S.R.E. Priester Kardinaal van de Elzas, van Boussu, Aartsbisschop van Mechelen, Primaat van België, enz.

Gezien de impotentie tussen Adrianus de Paepe en Maria Barbara Prunie, echtgenoten van Melden, van ons diocees, in Onze aanwezigheid aangezet tot een samenvatting en nog hangende door onbeslistheid, verordenen wij, na kennis te nemen van de akten, ambtshalve het volgende:

1. Dat beiden zo vlug mogelijk bij hun parochiepriester of een andere biechtvader, aan te duiden uit de aangestelden, door de eerwaarde heer Adm. bij de Aarts-priester van het district Ronse, zich met gebroken hart en nederig van geest, door een biecht zuiveren

- van al hun zonden en dat zij mededelen dat zij de H. Biecht hebben afgelegd.
2. Dat gedurende drie weken direct volgend op de biecht, zij op een van beide kanten betrouwbare wijze echte moeite doen om zich te verenigen in een vleselijke gemeenschap; en ondertussen voortdurend overvloedig tranen plengend, met levendig vertrouwen, oprechte hoop en vurige gebeden, naast vasten, naar gelang de heer Pastoor zal voorschrijven, moeite doen om de Goddelijke barmhartigheid af te smeken, mocht het God toevallig behagen dat zij het huwelijk zouden consumeren, dat Hij heeft ingesteld en waarvan Hij de bewerker is.
 3. Dat de heer Pastoor bij hen in de voornoemde periode van drie weken herhaaldelijk exorcismen zou toepassen volgens het voorschrift van onze pastorale kerk van Mechelen, hem hierbij en ook voor de reeks elke nodige mogelijkheid en gelegenheid biedend.
 4. Na verloop van de vernoemde drie weken leggen zij in handen van de heer Aarts priester de eed af een betrouwbare moeite tot geslachtsgemeenschap te hebben gedaan en wanneer zij er niet in slaagden het huwelijk te consumeren zal de heer Aarts priester optreden.
 5. Het lichaam van de man zal met kennis van zaken bekeken en onderzocht worden door een tweede geneesheer en een chirurg, beiden degelijk, geloofsgetrouw en ervaren in de kunst, die samen optredend bij een gezamenlijk en zorgvuldig onderzoek, op hun zieleheil zwerend, en onder hun geschreven eed, met een handtekening bevestigd, hun oordeel vellen nopens de impotentie van de man, of die hetzij blijvend is hetzij tijdelijk; hetzij volledig hetzij relatief; hetzij die vooraf bestond ofwel voorviel na het afsluiten van het huwelijk en verklarend waaruit het defect ontstond: natuurlijk of door ziekte; klaarblijkelijk - en hoe - of niet klaarblijkelijk; door een gebrek aan lust, door een gebrekkigheid van de leden, of door andere redenen waarvan zij menen dat de impotentie om te copuleren vandaan komt.
 6. Indien zij zouden oordelen dat de impotentie, hetzij absoluut hetzij relatief, van blijvende aard zou zijn en er vooraf een huwelijkscontract was, laat de heer Aarts priester in zijn aanwezigheid verschijnen enerzijds zeven mannen uit zijn nabijheid of geburen van goede faam en anderzijds ook evenveel vrouwen, die allen apart in zijn handen de eed afleggen met de hand op het Heilig Evangelie, dat zij geloven wat de voornoemde echtgenoten (onder eed bevestigend dat zij, vanaf het ogenblik van het afsluiten van het huwelijk tot op heden, niet bij machte waren het huwelijk te consumeren en dat zij een buitengewone inspanning gedaan hebben om in de voorgeschreven periode van drie weken te copuleren) als waarheid zweerden, en zij dat zelf ook geloven dat de man bij deze vrouw absoluut impotent is (of relatief als dat zo is).

7. Dit geschied zijnde, bezorgt de Aarts priester de akten met zijn oordeel aan Ons, om ons oordeel definitief uit te spreken. Gegeven te Mechelen, op 10 mei 1749.

Thomas, Kardinaal Aartsbisschop van Mechelen
[zegel]

[nadien op 18 juni bijgeschreven met hetzelfde handschrift maar in een kleinere letter]

De akten tot dusver gezien hebbend, vragen wij dat de partijen onder de eed, die ze nadien dienen af te leggen en waartoe zij vooraf verwittigd worden, nog eens voor de drie volgende maanden verstreken zijn, met verenigde krachten en plichtsgetrouw, zich naar goed vermogen inspannen met wat onder punt 2° hierboven staat, om verder moeite te doen om een volledige vleselijke eenwording te bereiken en ondertussen elke maand te biechten. De heer Pastoor zette ondertussen de exorcisme-ritus verder. Hetzelfde wordt aangeraden door de beroemde heer dokter Rega. Gegeven te Mechelen op 18 juni 1749.

In opdracht van zijne Eminentie
M. Holvoet secretaris H. Stevart Vicaris Generalis M. Holvoet Vicaris Generalis bij afwezigheid van zijne Eminentie

Brief van Rega van 19 juni 1749

Wanneer ik deze diverse verklaringen, over de toestand van de geslachtsorganen bij die man en die vrouw, aandachtig beschouw en overweeg, lijkt het mij dat er geen gebrekkige copulatie kan aan toegeschreven worden, daar het als basis voor het mankeren van die (lichaams)delen voldoende is - maar hier niet kan bewezen worden - dat de impotentie wellicht relatief is en wederzijds: zodat ik zou oordelen dat zij eerder te wijten is aan een stemmingsaandoening van de geest, misschien een slechte wil, maar met dien verstande dat die mening een bevestiging vereist door onderzoek naar de betreffende omstandigheden, enz.

Leuven, 19 juni 1749
H. Rega, doctor in de geneeskunde en professor.

Document van Rega van 31 december 1749

Na een aandachtige lezing en na rijp beraad van de volledige inhoud van de akten van 23 april 1749 tot 23 december, in verband met de zaak van de impotentie van Adrianus De Paepe en M-B Prunie, ben ik er steeds meer van overtuigd dat deze impotentie niet anders is dan relatief en wederzijds.

De basis voor mijn overtuiging is inderdaad in de eerste plaats dat ik er zeker van ben dat er geen enkele copula-

(figuur 4)

tie is geweest, of dat de echtgenoot nooit doorheen de uitwendige opening van de uterus, zoals die genoemd wordt, kon doordringen tot in de vagina, zoals vaststaat uit de verklaring van de vroedvrouwen en de bekentenissen zelf van beiden.

Men kan zich alleen afvragen hoe zoiets

mogelijk zou kunnen zijn als de echtgenoot reeds meerdere keren een copulatie zou geprobeerd hebben.

Het lijkt mij inderdaad dat dit niet kan toegeschreven worden aan een of ander gebrek of defect van de voortplantingsorganen van de man. Want de kleine omvang van zijn schaamdeel, waarop de ervaren dokter Rian zich beroept, komt bij de geslachtsdaad maar weinig in erectie, wat niet wegneemt dat hij de vagina maar weinig binnengaat. Zijn roede zou dan maar een erectie hebben van slechts een twee of drietal duim. Maar toch lijkt ze niet zo klein te zijn. Overigens zou die geneesheer en die chirurg van Geraardsbergen het niet aangedurfd hebben om de man geschikt te verklaren tot voortplanting.

Wat nog veel minder met impotentie te maken heeft is wat deze geneesheer verklaart, namelijk dat zijn ene teelbal kleiner zou zijn dan de andere. Zelfs hitsige Eunuchen zonder testikels stoten hun schacht in een vagina.

Maar iemand maakt een tegenwerping: de Waarde dokter Rian verklaart dat zijn organen minder kracht bezitten, maar het ontgaat mij wat zijn eerlijke mening bijdraagt.

Wanneer de impotentie niet voortkomt uit het mannelijk lid, dan zal dat door een zekere stemmingsaandoening komen, waarbij zijn geest wordt meegevoerd wanneer hij zijn zinnen zet op gemeenschap, of doordat de vrouw te nauw is, of een afkeer vertoont tegen de toenadering van de man. Er zijn veel voorbeelden van mannen die zeer sterk zijn in de liefdesdaad maar die hun echtgenote niet kunnen 'kennen' omwille van een gemoedsgesteldheid. Als dat hier het geval is dan zal het gaan om een relatieve impotentie. Maar wat zijn vrouw betreft, de vroedvrouwen die haar bezochten beweerden niet dat zij ontoegankelijk was of te nauwsluitend, hetgeen gemakkelijk vast te stellen is wanneer een onderzoek op de tast wordt uitgevoerd. Blijft ons dan nog te besluiten of een weerzin bij zijn vrouw of een afkerige ingesteldheid tegenover haar echtgenoot een copulatie verhinderen. Ik beschik over voorbeelden van vrouwen die hun vrouwelijke delen voor het genot zo kunnen sa-

(figuur 5)

mentrekken en vernauwen dat de sterkste soldaat bij een seksgevecht zijn schacht niet kon inbrengen. Zijn

er bewijzen van een feit in dat verband? Wat als hij de liefdesdaad zou verrichten terwijl zij zich van niets bewust is en door slaap overmand, wat als hij het tevergeefs zou proberen als hij wakker is, wat zou er in dat geval blijken voor een toeschouwer, wat doen ze precies?

Maar wat er in dit geval best gebeurt laat ik over aan het oordeel van de daartoe aangestelde heer advocaat. Leuven 31 december 1749.

H. Rega, doctor in de geneeskunde en professor.

Brief van Rega van begin 1750

Edelachtbare Heer,

Ik stuur u wat ik over deze impotentie denk. Mochten er tijdens het schrijven iets verkeerd of fouten ingeslopen zijn dan ben ik graag bereid dat te verbeteren en het toe te schrijven aan een uitschuiver van mijn pen.

Ik smEEK voor u af, Edelachtbare Heer, al wat in de huidige tijd op christelijke wijze mag verlangd worden en moge de wens van het volk al gauw de wet van God worden.

Maar ik hoop, Zeer Uitmunten Heer, dat deze zaken u zeer welgevallig zullen zijn.

Ik onderteken dit alles met eerbied, Edelachtbare Heer, Uw zeer nederige en gehoorzame dienaar,

H. Rega

Leuven, de eerste van 1750 (10).

ILLUSTRATIES

Fig. 1 Catechismus oft Christelijcke Leeringe (Antwerpen: Jan van Keerberghen den jonghen, 1623) (in de Maurits Sabbe bibliotheek KULeuven)

Fig. 2 Kardinaal Thomas Philip Wallrad de Hénin-Liétard d'Alsace (Brussel, 12 november 1679 - 5 januari 1759)

Fig. 3 De Urinis Tractatus Duo van H. J. Rega (Leuven: 1733)

Fig. 4 Brief van Rega uit Leuven van begin 1750

Fig. 5 Huwelijksakte van Adrianus de Paepe en Maria Barbara Prunie van 11 juni 1727 in Melden

REFERENTIES EN NOTEN

1. Codex Iuris Canonici: canon 1056.
2. Catechismus, ofte christelycke leeringe. Antwerpen: Nicolaes Braau, 1623, p. 54; ook Antwerpen: Jan van Keerberghen den jonghen, 1623.

3. WAFFELAERT G.J. Catechismus of Christelijke leering ten gebruike der kinderen van de Lagere Scholen. Brugge: G. De Haene-Bossuyt, 1914: 136.
4. Catechismus ten gebruike van al de Bisdommen van België. Brugge: G. De Haene-Bossuyt, 1958: 92, art. 447.
5. De nieuwe catechismus. Geloofsverklaring voor Volwassenen. Hilversum-Antwerpen: Paul Brand, 's Hertogenbosch: L.C.G. Malmberg, Roermond-Maaseik: J.J. Romen & Zonen, 1966: 464.
6. Clemens XI (Gian Francisco Albani), pontificaat 1700-1721.
7. BERVOETS T. Inventaris van het archief van de officialiteit van het aartsbisdom Mechelen in het Aartsbischoppelijk Archief te Mechelen (1510) 1596-1796. Brussel: Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën. Archiefbestanden in Niet-Rijksarchieven 35, 2015.
8. REGA H. J. De urinis tractatus duo. Prior quaestio quodlibetica. Alter de urinis ut signo. Lovanii, typis Martini Van Overbeke, prope Academiam 1733.
9. Rijksarchief Gent (vroeger RA-Ronse): Parochieregisters van Melden.
10. Eigen vertalingen.

NIEUWS VAN ONZE LEDEN

DIT PERSBERICHT TROK DE AANDACHT VAN JAN DOCKX

ARTSEN VAN DE COMMISSIES VAN TOEZICHT BIJ DE BELGISCHE GEVANGENISSEN PLEITEN VOOR DE NALEVENING VAN DE AANBEVELINGEN VAN DE HOGE GEZONDHEIDSRAAD MET BETREKKING TOT DE PRIORITAIRE COVID-VACCINATIE VAN GEDETINEERDEN.

De Hoge Gezondheidsraad publiceerde in februari en april 2021 aanbevelingen om voorrang te verlenen aan subgroepen van patiënten onder de 65 jaar voor COVID-vaccinatie (fase IB). De gedetineerden worden daar vermeld als een "kwetsbare populatie" en krijgen als dusdanig prioriteit op "ethische en maatschappelijke basis". De Hoge Gezondheidsraad formuleert de aanbeveling om met deze categorie rekening te houden in de strategie met een hoger prioriteitsniveau dan voor essentiële functies en de algemene bevolking (pag.8).

Tegen de achtergrond van ernstige structurele problemen die meermaals aangeklaagd zijn en België talrijke internationale veroordelingen heeft opgeleverd (overbevolking, vervallen infrastructuur, opsluiting van geesteszieken enz.), heeft de COVID-pandemie dramatische gevolgen voor de gedetineerden: schrappen van externe bezoeken en diensten, beperkte toegang tot advocaten, strikte en langdurige opsluitingsmaatregelen voor 2 personen in cellen van 10m², stopzetting van de toegang tot fitness, beperking van de wandeling op de binnenplaats en raadpleging van de bibliotheek... Deze pandemie heeft uiteraard het gevangenispersoneel niet gespaard waarbij het ziekteverzuim recordhoogten heeft bereikt en door deze onvrede stakingen elkaar opvolgen.

Daardoor is de interne en externe (werk en huisvesting zoeken) mobiliteit nog meer beperkt.

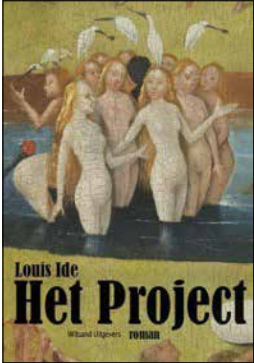
Ondanks deze beperkingen is deze interne en externe mobiliteit bijzonder belangrijk in de gevangenis zoals nieuwe gedetineerden, personeel... Het is dan ook niet te verwonderen dat in deze overbevolkte gemeenschappen epidemische haarden met de grootste moeite te beheersen zijn (Namen, Sint-Gillis, Vorst, Gent, Dendermonde, Hasselt, Antwerpen...) waarbij een strikte opsluiting van een groot aantal gedetineerden het gevolg is.

De meest prestigieuze medisch-wetenschappelijke tijdschriften (Lancet, British Medical Journal, New England Journal of Medicine, Journal of the American Medical Association) hebben een duidelijk standpunt ingenomen over de prioritaire vaccinatie van gedetineerden. De argumenten zijn het hoog besmettingsrisico en de daaraan verbonden ethische overwegingen. Ook het personeel werkzaam in de gevangenis moet bij voorrang gevaccineerd worden.

Ondertekende artsen, verbonden aan de Commissies van Toezicht, dringen aan om de vaccinatie uit te breiden tot alle gedetineerden in België, rekening houdend met de aanbevelingen van de Hoge Gezondheidsraad:

Dr. Jan Dockx, gevangenis van Antwerpen
 Dr. Firmin De Brandt en Dr. André De Landtsheer, gevangenis van Dendermonde
 Dr. Louis Thienpont, gevangenis van Gent
 Dr. Frank Douchy, gevangenis van Oudenaarde
 Dr. Jean Roovers, gevangenis van Turnhout
 Dr. Christel Fontaine, gevangenis van Foret
 Dr. Marie-Laurence Lambert, prison de Saint-Gilles
 Dr. Alain Devaux en Dr. Christian Moulart, prison de Forest-Berendaal
 Dr. Catherine Lucet, prison de Mons
 Dr. Armand Lequeux, prison de Nivelles
 Dr. Jacques Daele, prison de Paifve
 Dr. Eric Alardeau, prison d'Arlon
 Dr. Francis Leclercq, prison de Jamioulx
 Dr. Paul Massion, prison de Lantin
 Dr. Francois Endrenyi, prison de Tournai
 Dr. Thierry Biset, prison de Namur
 Dr. Luc Vuylsteke, prison de Leuze
 Dr. Jean-Paul Michaux, prison d'Andenne
 Dr. Hélène Saintmar, prison de Marche
 Dr. Christine Biermé, prison de Saint-Hubert (jusque 2020)
 Dr. Yves de Locht, Comité Central de Surveillance Pénitentiaire.

CULTUUR - BOEKEN

HET PROJECT

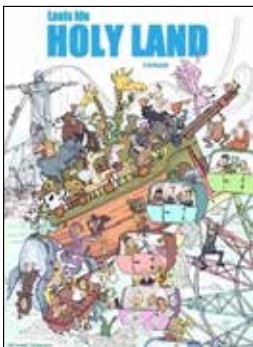
Louis Ide

128 pagina's

“Auguste de Sprimont, ambitieuze telg van een geslacht van ‘oude’ Belgische adel, krijgt de zware last op zijn schouders zijn familie te redden van de ondergang en te zorgen voor een nageslacht. Het knaagt evenwel dat hij nog altijd vrijgezel is. Zal het geslacht de Sprimont door zijn toedoen ophouden te bestaan? Opklimmen op de maatschappelijke ladder is voor de Sprimont een ware obsessie geworden. Zijn lage adellijke titel zorgt voor een gevoel van minderwaardigheid. In zijn zoektocht naar erkenning wordt hij tegen wil en dank het voorwerp van een spelletje dat een groepje even ambitieuze maar vileine machtswellustelingen in scène heeft gezet. In zijn contact met de bijzonder sensuele Sixtine groeit in zijn hoofd evenwel een waanzinnig Project, dat garantie moet bieden op een beloftevolle toekomst...”

Het Project is een verrassende, taboelozende en uitdagende roman, vol speelse humor, over het belang van afkomst en de clash tussen biologisch en sociaal ouderschap.

Frank Goes

HOLY LAND

Louis Ide Holyland

Roman uitgegeven bij Witsand uitgevers

In zijn column in “De Morgen” van 15 mei 2021 weigert Vincent Stuer te geloven dat mensen die geen boeken lezen ooit grote politici zullen worden. Hij maakt er ons op attent dat we momenteel geregeerd worden door 2 partijvoorzitters die niet lezen. Conner Rousseau (Vooruit) gaat er blijkbaar prat op geen boek aan te raken. Nog erger is Georges-Louis Bouchez (MR), die enkel leest als het “nuttig” is. Fictie vindt hij “tijdsverspilling” want het is toch triest iets te lezen dat je niets over de echte wereld bijbrengt? (De Tijd, 21/4). Wie literatuur achterhaald verklaart, begrijpt volgens Vincent even weinig van boeken als van politiek.

Ik wil Vincent gerust stellen : er zijn nog politici die een passie hebben voor het geschreven woord. Een enkeling durft zelfs zelf de pen ter hand te nemen. Vandaag bespreken we het tweede boek van arts-politicus Louis Ide. Zijn nieuwe roman getiteld “Holy Land” is volgens de uitgever “een prachtige en diepzinnige reflectie op onze omgang met religie en ideologie”.

Het boek vertelt 3 verhalen van 3 ik figuren zonder naam.

De biografie van de eerste “ik” figuur vertoont verdacht veel gelijkenis met de biografie van de schrijver zelf. Het betreft een arts, opgevoed in een traditioneel katholiek milieu ergens in West-Vlaanderen. Na een missie voor Artsen zonder Grenzen besluit hij tot een carrièreswitch.

In tegenstelling tot de schrijver zelf gaat dit niet richting politiek maar richting religie. Hij wordt priester en hij besluit zijn droom waar te maken door in het uitgestrek-

te gebied van de Amerikaanse Bible Belt een religieus pretpark te openen. De wieg van de 2de “Ik” figuur staat in Tunis. Als kind verhuist deze gelovige moslim met zijn gezin naar Brussel omwille van de zakencarrière van zijn vader. Hoewel deze “ik” figuur zoals vele migranten worstelt met de verschillen tussen de islamitische en westerse cultuur doet hij zijn best om zich als kok te integreren in zijn nieuwe thuisland. Dit lukt minder voor zijn jongere broer “Mo”. De “Ik” figuur ziet zijn broer tot zijn groot verdriet steeds verder radicaliseren en afglijden in een terroristisch milieu.

De derde “Ik” figuur is van oorsprong Libanees. Hij is de afstammeling van een ma-roenitisch christen en een joodse moeder. Zelf is hij niet gelovig, hij noemt zichzelf een pur sang Darwinist. De ander interesseert hem niet laat staan de Ander. Ook deze “Ik” figuur is een arts. Tijdens zijn opleiding in Londen wordt hij bevriend met een oftalmoloog van Syrische afkomst. Het betreft Bashar al-Assad die na de dood van zijn broer leider wordt van de Ba’athpartij en president van Syrië. De auteur laat zich hier duidelijk inspireren door een bestaande arts met een notoire carrièreswitch. Ook de derde “ik” figuur zelf staat voor een carrièreswitch. Hoewel zijn Joodse familie grotendeels is uitgemoord in Auschwitz, transformeert hij zich doorheen het boek tot een ersatz Dr. Mengele. Vanuit zijn psychopathische fascinatie voor pijn stopt hij zijn opleiding tot hematoloog en specialiseert hij zich verder in de anaesthesie. Zijn nieuwe doel is echter niet om pijn te bestrijden. In zijn doctoraat gaat hij juist onderzoeken hoe men de hevigste pijn kan uitlokken en hoe deze mechanismen werken. Het moet geen verbazing wekken dat deze figuur eindigt als het hoofd van de foltersectie van de Syrische geheime dienst.

Net als in de bekende film “Pulp Fiction” van Quentin Tarantino zullen de verhaallijnen van de drie “Ik” figuren uiteindelijk samenkomen in één spannende finale. Wie interesse heeft in de afloop kan ik enkel het advies geven om het boek zelf te lezen. Het is te bestellen via Witsand uitgevers.

Bart Garmyn

KUNSJT! EEN JOODSE KIJK OP KUNST IN 50 MEESTERWERKEN

Jaron Beekes

184p., 27,50 euro, Uitgeverij De Arbeiderspers

Kunsjt is een verzameling van columns die Beekes schreef voor het Israëlitisch Weekblad en is een ludieke reis door de kunstgeschiedenis bekeken door een Joodse bril. Het boek zit vol met verrassende anekdotes in de stijl van: waarom is David van Michelangelo, nochtans de koning van de Israëlieten, niet besneden of waarom heeft Judas in het Laatste Avondmaal van Leonardo Da Vinci een grote haakneus. Kunstenaars hebben door de eeuwen heen altijd geput uit Joodse geschriften. Tevens wil de schrijver ook iets wezenlijk vertellen over de Joodse cultuur die vooral een verhalend karakter heeft. Het tweede gebod van de Tien Geboden verbiedt immers het maken van herkenbare afbeeldingen.

Een aanrader die bijzonder vlot leest.

Jan Dockx

LODEWIJK XIV. KONING VAN DE WERELD.

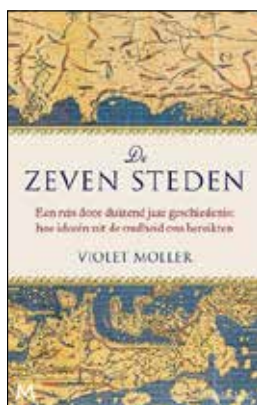
Philip Mansel

693 p., 59,99 euro, Spectrum

De Brit Philip Mansel is gespecialiseerd in het hofleven in Frankrijk en de Oriënt. Met veel detailkennis tracht hij het fenomeen “Le Roi Soleil” te doorgronden. Lodewijk XIV domineerde de ganse 17de eeuw en breidde de Franse grens uit tot in Nederland en Duitsland en vestigde koloniën in Amerika, Afrika en Indië. Maar bovenal is zijn naam verbonden aan het kolossale paleis van Versailles met zijn schitterende tuinen. Hij was de beschermheer van de grootste kunstenaars en schrijvers en vertolkte sterrollen in de balletten van Lully waaronder die van de morgenzon in het ballet Cassandra waar hij declameerde: “ik hoor niet toe aan mezelf, ik hoor toe aan het heelal”. Het beeld van de zonnekoning was geboren. Naast zijn passie voor pracht en praal had hij ook een passie voor oorlog. De gevolgen waren desastreus voor de Franse schatkist. Zijn besluit om als katholieke koning de hugenoten te vervolgen verscheurde Frankrijk en leidde tot een braindrain naar het buitenland en uiteindelijk werden zijn legers verslagen. Bij zijn dood (een predikant sprak van een hele eeuw van verschrikking en slachting) was het Franse koninkrijk geslonken tot ongeveer het huidige Frankrijk.

Lodewijk XIV is de meest complete en actuele biografie van de Zonnekoning.

Jan Dockx

“DE ZEVEN STEDEN”

Violet Moller .

Hoe de wetenschap en de basis van de geneeskunde werd overgeleverd in de donkere periode na de Val van het Romeinse Rijk .

Dit boek van Historica Violet Moller (University of Edinburgh, journalist The Scotsman) werd nu vertaald in het Nederlands , doch heeft als originele titel :

“The Map of Knowledge “ wat de instigatie om haar wetenschappelijk werk te doen meer eer aandoet!

We worden meegenomen naar het zesde eeuwse Alexandrië en het negende-eeuwse Bagdad, naar het islamitische Córdoba en het katholieke Toledo, naar Salerno's middeleeuwse medische school en Palermo, de hoofdstad van Sicilië met een levendige mix van culturen, en uiteindelijk naar Venetië, waar de drukpersen geometrie mogelijk maakten en zorgden dat de enorme hoeveelheid geschriften over het sterrenstelsel en de geneeskunde nog beter konden worden verspreid. Haar duizelingwekkende reisverslag geeft een genuanceerd en dynamisch beeld van ons gemeenschappelijke intellectuele erfgoed.

Het leest als een avonturenroman op ontdekkingsjacht naar hoe en door wie en door wélk toeval de wetenschap en kennis doorheen een era van 1000 jaar (500 tot 1500) van de oudheid naar de renaissance is geloodst..helemaal niet zoals men zou verwachten !

Het Grieks wetenschappelijk patrimonium van Aristoteles en Claudius Ptolemaeus en het werk van de arts Galenus uit de bakermat van de Aesculapius tempel in Bergamon (Pergamon in huidig Turkije) werd in Alexandrië in een reusachtige bibliotheek gekoesterd en bewaard .Tot Christelijke fanaten (een beetje zoals Daesch nu) alles kwamen kort en klein slagen én de allereerste onafhankelijke vrouwelijke wetenschapster :Hypatia , dochter van de grote wetenschapper Theoon van Alexandrië werd levend met oesterschelpen ..gevild (!)

Ze gedroeg zich als een man , met het gewaad van een wetenschapper, mét een eigen wagen (!).Alexandrië was toen het New York van de “Mare Nostrum” ..met een reuzengrote Phare .. ‘als mark in the city ’ Zoals de Eiffeltoren bij Parijs , het Atomium bij Brussel en het Liberty standbeeld van NY city.. constant werd er een groot vuur aangestoken met olie .’ Op het eiland Pharos , vandaar de naam tot in 21 e eeuw van zelfs onze koplampen van een auto.

Was naar schattingen tussen 130 à 180 meter hoog en was in radius van 80 km te zien en bewees zijn diensten ruim 1500 jaar , gebouwd rond 300 V.C.

Het was dan ook een wereldwonder van ..de Oudheid..er waren er zeven..

De stad Alexandrië en haar beroemde bibliotheek was toen het epicentrum van cultuur én wetenschap tot de moslims rond 700 aan hun blitz veroveringstocht begonnen en ook gans Noord Africa én Egypte veroverd werd en het epicentrum van de macht naar één van de toenmalige Wereldwonderen verplaatste : de Hangende Tuinen van Bagdad ...

Aldaar in het Dar El Islam werd een Bait El Hikma gebouwd : Huis der Wijsheid. Door Kalief El Ma'mun (825-835 nC)en hij trok een geleerde Nestoriaanse Christen aan als hoofdbibliothecaris :Hunayn Ibn Ishaq , die vloeiend Grieks én Arabisch sprak en álle belangrijke Oudheids geschriften aanwerfde én vertaalde ..naar het Arabisch .

Tot een inwendige strijd werd beslecht en de Omayyaden werden uitgemoord door de Abbasiden dynastie ,waarbij één telg Abd al-Rahman I kon ontsnappen naar de Maghreb en verborgen werd door de Nafza Berbers ‘ stam van zijn moeder en als landloper op bootje vluchtte naar Gibraltar (waar hebben we dat nog gehoord ?), waarbij elke Arabier én berber die van hem hoorde , hem vervoegde en zo kon hij bijna een leger opbouwen van trouwe volgelingen en vond de weg naar Cordoba waar hij triomfantelijk de Romeinse oude brug over de Guadalquivir overstak (Oued El kabir: de grote rivier!) de stad in..

Hij was een verfijnde erudiete man en trok kunstenaars en wetenschappers aan , vestigde een multiculturele samenleving waarbij Griekse werken in het Arabisch werden vertaald , waarbij de unieke Mesquita moskee werd gebouwd en lusttuinen werden geïntroduceerd door allerlei planten en bomen die hij liet smokkelen uit zijn ouderlijke land Syrië , Damascus .’ Hij was het die de eerste granaatappelbomen plantte en citrusvruchten ,die later gans Hispania overspoelden.’

Men stichtte El Andaluz..de latere Ramon 3 stichtte het Medinat El Zahra en verwierf het boek De materia Medica , wat door Mozaraben werd vertaald ..

Een zekere Al Zahrawi , (936 nC) arts afkomstig van Madinat El Zahra , overleed in Cordoba en boog zich over het werk van de Perzische arts El Razi (845 nC) die schreef het werk “ Kitab El Hawal” , “Kitab El Tasrief “ en bestudeerde “ het Canon” van Avicenna ,Ibn Senna, een andere Perzische arts die in het Arabisch schreef , de lingua franca in die tijd ..De beroemde Arabische filosoof en arts Avarroes , geboren in Cordoba , boog zich in zijn werk op Aristoteles..

Gerardus van Cremona (Italië)een zonderlinge man, was op zoek naar Oude wetenschappelijk boeken en kwam zo in Toledo terecht , waar na de val van Cordoba veel Mozaraben waren heen gevlucht en daar leerde hij Arabisch en vond hij werken van Aristoteles (384 VC) van de Academia van Plato “ Timaeus” , de “Elementen “ van Euclides 300 VC) en de beroemde “Almagest “van Claudius Ptolemaeus (150 VC) en medische werken van Galenus ..wat in de negende eeuw uit het Grieks in het Arabisch werd vertaald en via geleerden in de haast was meegenomen uit Cordoba werd nu vertaald uit het Arabisch ..in het Latijn in Toledo en zo naar de kloosters van Cluny

(de abt “Pierre le respectable” was erg leergierig) en Thierry van het klooster van Chartres .Zo werd ons erfgoed over heel West Europa verspreid en deze waren de basis van het ontstaan in de 12 e eeuw van de eerste universiteiten .Leuven o a en Montpellier en Padua en Bologna .

Constantinus Africanus (van noord Africa afkomstig) was een handelaar en reiziger en kwam met zeilboot in Salerno terecht en werd er ernstig ziek en genas , hij schrok evenwel dat er zo weinig serieuze medische informatie , te boek gesteld bestond en uit dank bracht hij na zijn terugkeer Oude Werken met medische kennis van de Arabische wereld naar Salerno en zo ontstond daar op een bepaald moment een heus epicentrum van de “genees- kunst “ samen met monnik Cassiodorus vertaalden ze beroemde werken en brachten die uiteindelijk naar het zeer grote klooster noordwaarts van Montecassini..

De tijden verstrijken en de Noormannen (uit Normandie ..Vikings die aldaar waren blijven plakken) zakken af en veroveren zelfs gebieden tot diep in de laars van Italië .. Nazaten van deze ongeletterde rovers , dynastie van de Hauteville, gaf de verfijnde Rogier 2 die een prachtige hofhouding had in Palermo , een stabiele regeerperiode en multicultureel geschoold , na zijn opvoeding door een Byzantijnse monnik op zijn 16 de jaar , liet hij ook de vertalers van oude boeken en Wetenschappers gedijen en werd hij Koning van de beide Siciliën ..daar werkte ook de eerste cartograaf die een draft van een wereldkaart in elkaar flanst : El Idrisi anno 1100 :een kaart waar hij de toenmalige bekende wereld indeelde in 7 klimaatregio's..: “Het boek van Rogier”, werd zijn opus genoemd ..

Pikant detail: de schoonzoon van Rogier 2, zelf zoon van Frederik Barbarossa (rosse baard: Viking !) werd zelfs Keizer van het Heilig Roomse Rijk (de Paus wou bescherming en vechters waren ze wel !)

Na de val van Constantinopel 29 mei 1453.(nadat sultan Mehmet met een leger van 70000 man en 70 kanonnen. Gedurende 53 dagen de stad bestookte ...)
Vluchtten veel Grieken weg uit de stad en vonden hun nieuwe thuishaven in ..Venetië ,
Waaronder Basilios Bessarion (1493-1473) hij vertaalde werken , verzamelde oude boeken en was gewaardeerd zodat hij ,zelfs als orthodox (!) ,kardinaal werd benoemd ..

hij schonk zijn ganse bibliotheek aan ...Venetië..

Waar vanuit Duitsland :Gutenberg ontdekte er de drukkunst in 1455 , ook een Duitser Ratholt uit Augsburg het leren kwam aan de Venetianen .Al die oude exemplaren van de bibliotheek van Bessarion ,werden gedrukt en overal verspreid .Tevens de werken van de wiskundige Fibonacci ,Leonardo van Pisa heette hij eigenlijk , en hij schreef het Liber Abaci .Aldus Manutius was dé drukker , uitgever én geleerde in Venetië en zijn wereldberoemde drukkerij heette Aldine .

In het midden van 1500 .. was er Vesalius (Andreas Van Wesel) die voor de geneeskunde een enorme bijdrage gaf : zijn anatomische lessen op houtsneden werden gedrukt en verspreid ..

Dat is inderdaad de splitsing ..1500 , waarbij de Westerse beschaving terug een élan nam en het Oosten taande omdat de drukkunst hier bloeide en de Arabische letters vooreerst te moeilijk waren om gedrukt te worden ..

Markant is ook dat ..Lucretius , epicurist (°99 VC) werd gedurende 1000 jaar doodgezwegen door de kerk en verstoep in hoeken in bibliotheken, maar hij was visionair ! Hij zei dat álles uit atomen bestond :kleine bouwstenen en schreef het werk De Rerum Natura .Hoe belangrijk zijn werk wel was bewijst dat er tot op heden vanuit 1500 nog steeds 50 handgeschreven versies bestaan!
Hij pleegde zelfmoord op 44 jaar ..

Stephan Boltzman (1854) die atomen deeltjes en thermodynamica bewees in de fysica, deed ook zelfmoord.

Zo kwamen de oude klassieke originele werken vanuit de bakermat van onze Westerse beschaving via de Arabische en Mozarabische wereld, terug in de Renaissance bij ons terecht, via de kopiisten in de kloosters en gaven ze een boost in het ontstaan van de eerste universiteiten en hun vermaarde medische scholen. Voor elke arts die geïnteresseerd is in geschiedenis een uitstekend werk!

Lieve Van Ermen

VLAANDEREN BETAALT

Juul J. Hannes

De mythe van de omgekeerde transfers

Doorbraak Boeken 2021

In 2007 werd bij Roularta Books een boek met dezelfde titel, doch een toegevoegde ondertitel, uitgegeven: “De mythe van de omgekeerde transfers – Fiscale prestaties van Vlaanderen, Wallonië en Brabant 1832-1912”. Het kwam tot stand mede dankzij de steun van het “Fonds voor Vlaanderen” op initiatief van wijlen Louis Lamberts van Assche en Frans Crols.

Zoals Frans Crols in zijn voorwoord schrijft, is het huidige boek dat recent van de pers kwam een heruitgave van de oorspronkelijke tekst van Professor Juul Hannes, gevolgd door essays van drie commentatoren. Het initiatief is verantwoord: de geldtransfers uit Vlaanderen lopen nog steeds door en de mythe van de omgekeerde transfers in het verleden duikt terug op.

Deel 1

Juul Hannes: De mythe van de omgekeerde transfers – Fiscale prestaties van Vlaanderen, Wallonië en Brabant 1832-1912

Juul Hannes (1938-2012) was hoogleraar economische geschiedenis aan de UGent en de VUB.

De door J. Hannes bestudeerde periode komt overeen met die van het verarmende Vlaanderen.

In Wallonië daarentegen kwamen de mijnbouw en de daaraan gekoppelde industrialisering op gang.

Men kon dus verwachten dat dit verschil weerspiegeld zou worden in de belastingopbrengsten. Tot Hannes' verrassing was het tegendeel het geval. De vier Vlaamse provincies waren over de ganse periode 1832-1912 goed voor 44 % van de totaliteit van de belastingen bij een bevolkingsaandeel van 43,8 %: Vlaanderen betaalde dus zijn verwachte deel. De vier Waalse provincies betaalden slechts 30,4 % van de belastingen bij een bevolkingsaandeel van 38,2 %. En Brabant (Vlaams Brabant + Waals Brabant + Brussel) betaalde 25,6 % bij een bevolkingsaandeel van 18 %. Het geval Brabant laten we in deze bespreking verder buiten beschouwing ter attentie van de nieuwsgierige lezer.

Om in deze Vlaams-Waalse paradox klaarheid te scheppen, spitte Hannes verder en vond volgende oorzaken/mechanismen voor de hoger dan verwachte Vlaamse belastingopbrengsten ondanks “Arm Vlaanderen” en voor de lager dan verwachte Waalse opbrengsten:

° Vooreerst werden aanpassingen van het fiscaal stelsel aan de economische toestand vermeden, zodat Vlaanderen belastingen bleef betalen op verouderde grondslagen ook toen de welvaart verdwenen was, terwijl het fiscaal stelsel om dezelfde reden niet bij machte was de resultaten van de industriële revolutie in Wallonië behoorlijk te belasten. Dat was het geval bij de grondbelasting, de bedrijfsbelasting en de personele belasting.

° Bovendien werd de groei van directe belastingen bewust afgeremd door de politici om het aantal cijnskiezers te beperken.

° Nog twee belangrijke details. Als steun aan de Waalse nijverheid waren de mijnbazen vrijgesteld van bedrijfsbelasting. Buitendeuren en vensters werden zorgvuldig geteld: in kleine gemeenten was volgens het tarief van 1822 een deur of venster minder waard dan in een stad en Vlaanderen telde meer steden dan Wallonië.

De grote verdienste van Hannes' werk is de gedetailleerde uitwerking van zijn studie.

Deel 2

Alain Mouton: De transferstudies: van quasi taboe naar het hart van het economisch debat

Alain Mouton (1972) studeerde Politieke Wetenschappen aan de KU Leuven.

Hij geeft een uitgebreid overzicht over de studies die de geldtransfers in Vlaanderen behandelen.

De eigenlijke studie begint in 1978 met de Leuvense economen Albert Verheirstraeten en Paul Van Rompuy via de berekening van de regionale saldi. Voor de periode 1955-75 verwijst Mouton naar Gerd Dottermans (KU Leuven). Verder verwijst hij naar de Kredietbank, later de KBC (1998-2003), naar de Vlaamse Administratie Abafim in 2004, het AK-VSZ (Actiecomité voor een Vlaamse SZ) (1995 tot heden), het Warandemanifest op initiatief van René De Feyter en Remi Vermeiren (2005), het Steunpunt Fiscaliteit en Begroting van de Vlaamse Administratie (2005), VIVES (Vlaams Instituut voor Economie en Samenleving) (2008), de Nationale Bank van België (NBB) (2008) en het boek van Juul Hannes (2007).

Mouton bespreekt ook Vlaamse reacties (Bea Cantillon, 2010) evenals Franstalige reacties met verschillende standpunten: enerzijds Michel Quévit (UCL) die de stelling handhaaft dat Vlaanderen pas halverwege de jaren'60 van vorige eeuw een netto betaler werd, anderzijds de groep CERPE (Centre de Recherche en Economie Régionale et Politique Economique) van de universiteit van Namen, met Robert Deschamps en Christophe Ernalsteen. Eerstgenoemde beschouwt de geldtransfers uit Vlaanderen als een gevolg van de lagere sociale bijdragen en belastingen door de lagere Waalse werkzaamheidsgraad. Laatstgenoemde betwist de stelling van de VIVES-studie dat de intresten op de staatsschuld ook in de transfers moeten worden meegeteld omdat dit een dubbeltelling zou inhouden.

Verder vermeldt Alain Mouton nog de studie van de Leuvense economen André Decoster en Willem Sas (2017 en 2021), die eveneens het transfer uit Vlaanderen berekenden doch de nadruk blijven leggen op de interpersoonlijke solidariteit.

In dit overzicht van Alain Mouton schommelen de geldtransfers uit Vlaanderen via de drie klassieke kanalen (sociale zekerheid, belastingen en financieringswet) tussen 4,9 en 7,8 miljard euro per jaar.

Mouton eindigt zijn essay met de beschouwing dat de geldtransfers ook in het nadeel van de ontvangende regio zijn door het in stand houden en zelfs toenemen van de transferafhankelijkheid.

Deel 3

Geert Jennes: Voor Vlaanderen is de federale staatsschuld de opportuniteitskost van België

Geert Jennes (1967) is professor economie aan de Hochschule Osnabrück – Universität für

Angewandte Wissenschaften en geaffilieerd onderzoeker aan Vives, KU Leuven.

Geert Jennes behandelt niet de geldtransfers uit Vlaanderen via de hoger geciteerde drie klassieke kanalen, doch die via de intrestlasten van de Belgische staatsschuld. Met Vives slaagde hij erin om het internationaal wetenschappelijk tijdschrift over politieke economie en overheidsfinanciën *Kyklos* te overtuigen van het belang ervan.

Jennes stelt voorop dat Vlaanderen vele jaren van de voorbije decennia 3 -5 % van het Belgisch bruto binnenlands product (of 13 - 21 miljard euro/jaar) naar Franstalig België (Wallonië + Brussel) heeft overgedragen. Namelijk door betaling van grote intrestlasten op de Belgische federale staatsschuld.

Die intrestlasten genereren transfers tussen Vlaanderen en Franstalig België doordat er jaarlijks een verschil is tussen de federale intrestlasten die Vlaanderen effectief heeft gefinancierd (via belastingopbrengsten jaarlijks geleverd aan de federale kas) en de federale intrestlasten die Vlaanderen zou hebben moeten financieren op het deel van de federale schuld dat in Vlaanderen ontstaan is.

Volgens Geert Jennes is de Belgische staatsschuld de échte kost van België en zijn de traditionele transfers via de klassieke drie kanalen dat slechts in mindere mate.

Jennes besluit dat belastingautonomie voor de Belgische deelstaten een voldoende voorwaarde is om de besproken massale Belgische begrotingstransfers voorgoed te stoppen.

Deel 4

Didier Paquot: Verloop van de intergewestelijke financiële transfers tussen Vlaanderen en Wallonië

Didier Paquot (1959) is sinds oktober 2020 chieft econoom en onderzoeksdirecteur bij het Destrée Instituut.

Afhankelijk van de gebruikte methode in de studies liggen volgens Didier Paquot de jaarlijkse transfers ten voordele van Wallonië tussen de 5,2 en 7,9 miljard euro.

Volgens zijn eigen berekeningen bedroeg de tewerkstellingsgraad in 2018 in Wallonië 63,7 % tegen 74,6 % in Vlaanderen; bij een tewerkstellingsgraad van 74,6 % zouden er in Wallonië 229.386 banen moeten bijkomen, wat 11,8 miljard euro supplementaire inkomsten zou opleveren. Samengevat komen de financiële transfers tussen Vlaanderen en Wallonië uitsluitend voort uit de lage tewerkstellingsgraad in Wallonië.

De werkgelegenheidsratio Wallonië/Vlaanderen verslechterde sterk tussen 1981 en 1995 van 55 naar 47 % met als gevolg een primaire loonafstand die op zijn beurt zorgde voor transfers tussen Vlaanderen en Wallonië; de oorzaak was een diepgaande herstructurering van de Waalse industriële nijverheid en de bouwnijverheid. Het gevolg was een verlies van bijna 91.000 arbeidsplaatsen in de Waalse industrie tussen 1981 en 1995.

Wallonië reageerde in 1999 met het “Contrat d’avenir” en met drie Marshallplannen tussen 2005 en 2017. Die plannen hebben in de biotechnologie een nieuwe industriële sector helpen ontluiken. Doch de resultaten bleven beneden de verwachting.

Didier Paquot blijft evenwel hoopvol. Industriële omschakeling vraagt meerdere decennia tijd: op korte tijd zullen de transfers dus niet uitdoven, wel verminderen naarmate de Waalse tewerkstellingsgraad stijgt.

De verdienste van de drie bijkomende essays is dat het probleem van de geldtransfers uit Vlaanderen onderzocht wordt via de verschillende transferkanalen en dat de essays afkomstig zijn van verschillende personen, waaronder eveneens een Waal.

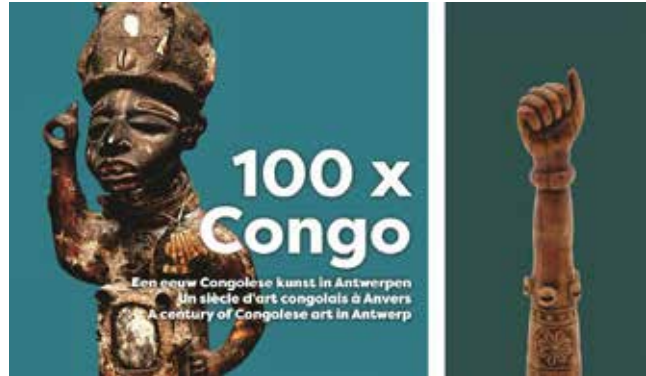
[Eric Ponette](#)

TENTOONSTELLING

100 X CONGO

MAS, ANTWERPEN (TOT 18.04)

Honderd jaar geleden werd de stad Antwerpen in volle koloniale tijd eigenaar van een Congolese collectie. 100 x Congo zet honderd topstukken in de kijker. Welke verhalen schuilen er achter de objecten? Hoe zijn ze hier beland? Wat was hun betekenis voor de Congolese volken? En waar ligt de toekomst van de collectie? Voor deze tentoonstelling werkt het museum samen met Belgische en Congolese kunstenaars, filmmakers en onderzoekers.

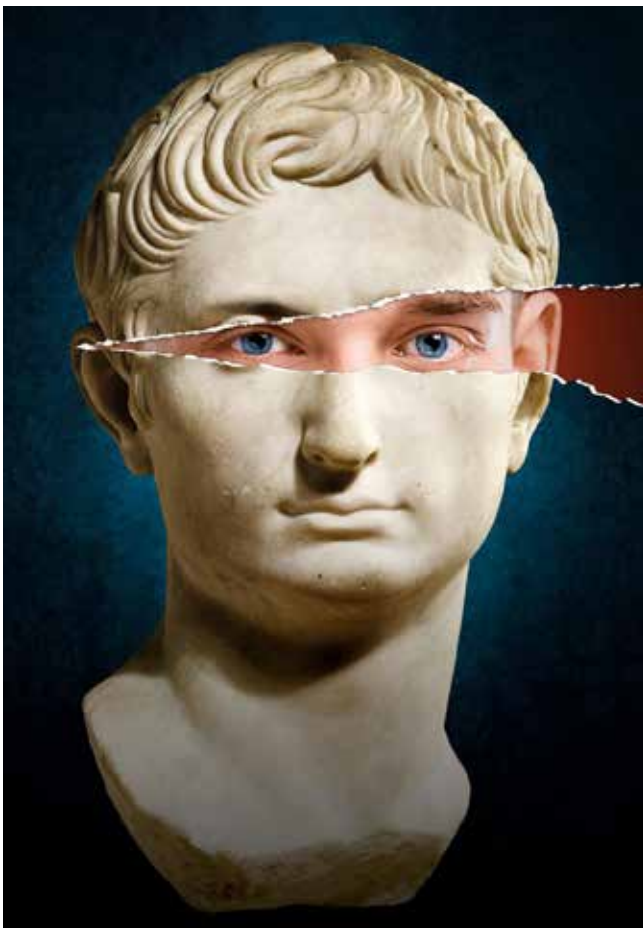

Roger Raveel, een retrospectieve
BOZAR, Brussel (tot 21.07)

In 2021 zou Roger Raveel (1921-2013) 100 jaar geworden zijn. Vandaar de ideale gelegenheid voor een retrospectieve.

Raveel wordt beschouwd als een van de belangrijkste Belgische schilders van de tweede helft van de 20ste eeuw, maar hij onderscheidde zich radicaal van zijn generatiegenoten door een geheel eigen en bijzondere beeldtaal, balancerend tussen figuratie en abstractie en met zijn eigen omgeving als belangrijkste inspiratiebron.

Oog in oog met de Romeinen (tot 01.08).
Gallo-Romeins Museum, Tongeren.

In deze tentoonstelling staat de menselijke invalshoek centraal en maakt men kennis met inwoners uit alle uit- hoeken van het Romeinse Rijk en uit alle lagen van de bevolking.

De basis van de tentoonstelling is een collectie van 250 topstukken uit het British Museum in Londen: levensgrote beelden van keizers en goden, juwelen en wapens.

Kinderen van de renaissance (tot 04.07)
Hof van Busleyden, Mechelen.

In het Hof van Kamerijk groeien drie generaties Bourgondische-Habsburgse prins en prinsessen op waaronder Filips de Schone, Margareta van Oostenrijk en Karel V. Deze kinderen zijn pionnen in een politiek spel waarop ze zelf geen enkele invloed hebben. De kinderportretten spelen een belangrijke rol in de huwelijksonderhandelingen en de zoektocht naar meer macht.

Bezette stad, Boem Paukeslag, Paul van Ostaijen (tot 27.06)

Letterenhuis, Antwerpen

Honderd jaar geleden verscheen Bezette Stad en het Letterenhuis toont het handschrift dat aangekocht is door de Vlaamse Gemeenschap. Bezette stad 100 vertelt het boeiende verhaal van de Eerste Wereldoorlog in Antwerpen, de Berlijnse jaren van Paul van Ostaijen en zijn revolutionaire gedichten.

900 jaar norbertijnen (tot 01.08).

Abdij van Park, Heverlee.

Dit jaar viert de norbertijnenorde wereldwijd haar 900-jarig bestaan. Voor het eerst zijn de prachtig geres- taureerde refter, bibliotheek en de pandgang toegankelijk voor het publiek. De tentoonstelling “Als de bliksem” toont een overzicht van 900 jaar geschiedenis van de kloosterorde met een rijke collectie van nationale en internationale verzamelingen.

100 iconische stoelen die de tijdgeest reflecteren.

Chaise.Stoel.Chair. (tot 29.08).

Design Museum, Brussel.

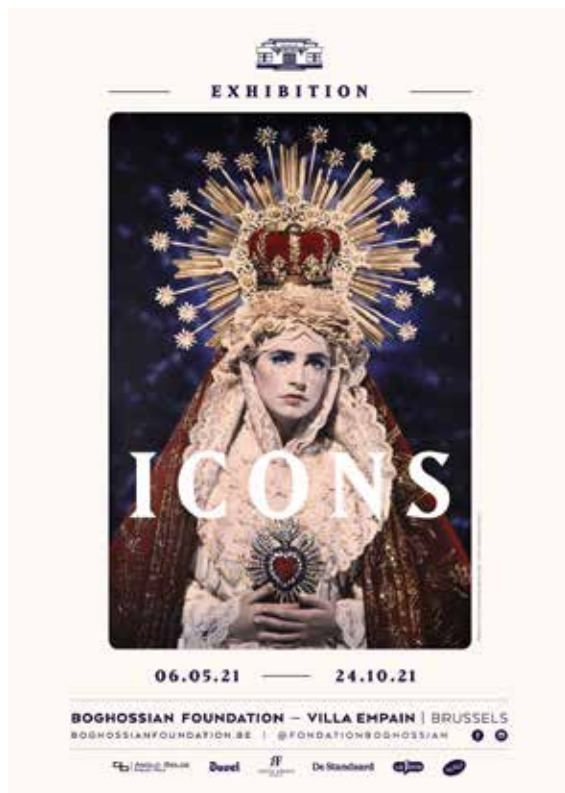
Als staaltje van functionaliteit, als experiment, als iro- nisch gebaar, als statement of als vrucht van puur recre- atieplezier blijkt de stoel een must in het traject van veel designers. Dit alledaags object belichaamt én belicht de culturele, technische en historische uitstraling van de samenleving.

Icons, (tot 24.10)

Boghossianstichting, Villa Empain, Brussel

Van vroege iconen uit Europa en het Midden-Oosten tot hedendaagse werken hebben iconen door de eeuwen heen gelovigen en kunstenaars geïnspireerd. Deze ten- toonstelling legt de klemtoon op deze spirituele evolutie.

Pierre Alechinsky, Carta Canta (tot 01.08).

KMSKA, Brussel.

Als eerbetoon aan een van de grootste levende Belgische kunstenaars toont Carta Canta een selectie van 270 grafi- sche werken.

Alechinsky is een pionier van CoBrA beweging.

[Jan Dockx](#)

Ook een expert heeft soms een expert nodig.

Wij brengen
onze service
tot bij u in de
praktijk.

**Maak een afspraak
op kbc.be/mediservice**

FILM

Zoals beloofd iets rond film en geneeskunde. Toen ik opzocht in hoeveel films medische onderwerpen het hoofdthema uitmaakten schrok ik wel: ik vond 922 films in 11 subcategoriën. De nummer één vormden films rond drugs (516), daarna kanker (140) en depressie (89)

Laat ons eens nakijken in hoeverre dat klopt met de realiteit. De meest voorkomende medische aandoeningen zijn nek- en rugklachten, niet onmiddellijk een spannend thema om er een film rond te maken. Verder vinden wij bij de eerste tien angststoornissen (plaats 4), diabetes (5), en veel verder persoonlijkheids- en gedragstoornissen (32ste). Op die manier een vergelijking zoeken zal dus niet lukken want de categoriën zijn anders ingedeeld en een film moet onderhoudend en spectaculair zijn. Maar wanneer wij nagaan hoeveel mensen met verslaving kampen in Nederland (2 miljoen) dan zit er wel een overeenkomst met het aantal films dat gemaakt is rond drugs.

Daarom gooi ik het over een andere boeg en bespreek ik graag enkele films die soms een belangrijke invloed hebben gehad op de aanpak van bepaalde ziektebeelden. En wij kunnen ook eens nagaan of de acteurs hun werk (uitbeelden van de ziektebeelden) wel behoorlijk deden.

Een film die “beklijft”. Ik weet nog op welke stoel ik zat en in welke zaal ik de film zag in Antwerpen is *The Shining*: een Amerikaanse-Britse horrorfilm uit 1980, geregisseerd door Stanley Kubrick. Het verhaal is gebaseerd op de gelijknamige bestseller van Stephen King uit 1977.

De hoofdacteur, meesterlijk vertolkt door Jack Nicholson (1937 en 60 jaar acteur carrière) is afgeholpen van zijn drankverslaving, en vindt een tijdelijke baan als huisbewaarder in het prestigieuze “Overlook Hotel” in de Rocky Mountains, Colorado, dat gedurende de wintermaanden gesloten is vanwege de extreme weersomstandigheden. Tijdens de rondleiding krijgt zoontje Danny de schrik van zijn leven wanneer hij buitenzintuiglijk contact (the shining) heeft met de Afro-Amerikaanse chef-kok van het hotel. In het hotel gebeuren een aantal onverklaarbare zaken die allemaal teruggaan tot de periode 50 jaar tevoren.

Zijn vrouw Wendy ontdekt op een gegeven ogenblik dat Jack al die maanden achter de schrijfmachine steeds dezelfde zin heeft getypt: “All work and no play makes Jack a dull boy” (“Al dat werk en geen plezier, maakt van Jack een saaie jongen”).

Fig. Replica van een deur uit de film die Danny voortdurend ziet. Er op staat in spiegelschrift MURDER.

Aan de film werd ongelooflijk hard gewerkt. Aan een bepaalde scène aan de bar waar de vroegere figuren tot leven komen ze er zes weken over hadden gedaan om deze scène goed te krijgen.

Nu terug naar de inhoud en de filosofie en het ziektebeeld erachter.

1. Het gaat over een gave (*The Shining*), angst en een spookhotel. De regisseur wilde er voornamelijk voor zorgen dat in het verhaal het bovenzintuiglijke naar boven kwam, maar wel in de mate dat het nog geloofwaardig genoeg was om je nekharen overeind te laten staan! Wat wel heel erg meespeelt is de mimiek en het stemgebruik van Jack Nicholson perfect in die rol. Als Jack, de hoofdrolspeler, doordraait dan trekt hij vaak andere gezichten en heeft zijn stem een andere klank. Dat is ook zo als de anderen bang zijn. Hun toon gaat dan omhoog van de angst. Het is wel heel realistisch gedaan en niet overdreven.

2. De film was in eerste instantie een enge horrorfilm, waarvan de scène waarin Jack door de deur ‘Here’s Johnny’ roept in 2003 door de televisiezender Channel 4 tot griezeligste filmmoment aller tijden werd gekozen. Daarnaast had je ook de mensen die het boek gelezen hadden. Het publiek dat het verhaal al kende vanuit de boeken vonden de film waardeloos, omdat de verhaallijn te veel afdwaalde van de film. Zo kwamen ze erachter dat de film eigenlijk niet gaat over de moorden in het Overlook hotel, maar om het vermoorden van een ras, het ras van de ‘Native Americans’ en de consequenties daarvan.

Een erg correcte analyse werd door Sonali Pahuja gemaakt(8/11/2019):”- Besluit van vele analyses was: de hoofdacteur Jack Torrance ontwikkelde de paranoïde schizofrenie, en met een

gepast behandelingsplan (Aripiprazole en deelnemen aan filosofische discussies en fragmenten lezen uit literatuur die relevant waren voor deze discussies). (Gole, 2015), zou hij een relatief normaal leven kunnen leiden.

Ondanks enkele verschillen met het drie jaar oudere schrijfwerk van King is de psychologische horror zeer goed ontvangen. De film toont ook aan hoe iemand tot waanzin kan gedreven worden; eenzaamheid en voorbeschiktheid. Het optreden van Jack Nicholson verdient alle lof.

Ook laat de regisseur ons in het onegewisse of wij de hoofdrolspeler, die enkele moorden, pleegde moeten beschouwen als een “slechterik” of eerder als een psychiatrische patiënt die behandeling miste. Ook wordt door sommigen aangeklaagd dat, enkel voor de sensatie, de hoofdrolspeler wordt weggezet als een gevaarlijk personage terwijl die zieken dat in het overgrote deel van de gevallen niet zijn. Die associatie veralgemenen is wel zeer schadelijk voor de houding die de buitenwereld tegenover die patiënten aanneemt.

Referenties

- Schizophrenia.” National Institute of Mental Health, U.S. Department of Health and Human --Services, <https://www.nimh.nih.gov/health/topics/schizophrenia/index.shtml>.
- Gupta, Richa. “How Certain Horror Movies Propagate Mental Health Stigma.” HuffPost, -HuffPost, 21Mar.2017, https://www.huffpost.com/entry/horror-movies-and-the-mental-health-stigma_b_58cc-be8ae4b07112b6472dc9.
- Christopher, H. (1984). The uncanny and the fairytale in Kubrick’s ‘the shining.’ Literature/Film Quarterly, (1), 5.
- Gole, M. (2015). Clinical philosophy in the treatment of paranoid schizophrenia and obsessive-compulsive disorder. Archives of Psychiatry and Psychotherapy, 17(4), 53-60. doi:10.12740/APP/60949
- Kubrick, S. (1980). The Shining. England: Elstree Studios.
- <http://www.collective-evolution.com/2015/06/14/genetic-link-found-between-mental-illness-creativity-here-are-the-details/>.

Een film die de psychiatrie voor altijd veranderde was: One Flew Over the Cuckoo’s Nest, geregisseerd door Miloš Forman in 1975. naar een boek van Ken Kesey uit 1962 De film werd genomineerd voor negen Oscars, waarvan hij er vijf kreeg. De film duikt regelmatig, en niet zonder reden, op in lijsten van beste films aller tijden. McMurphy, meesterlijk vertolkt door Jack Nicholson, een Iers Amerikaanse Koreaansz veteraan met verschillende onderscheidingen werd oneervol ontslagen wegens kleine vergrijpen. Hij veinsde krankzinnigheid zodat hij naar een psychiatrisch ziekenhuis zou worden gestuurd in plaats van naar de gevangenis, in de hoop daar een comfortabele tijd te hebben.

Eenmaal in het ziekenhuis was zijn insubordinatie vanaf het begin duidelijk, toen hij in contact kwam met de machtige “Nurse Ratched.” Zij werd de personificatie van degenen die de leiding hadden over de gesloten psychiatrische afdelingen in deze inrichtingen: koud, controlerend, harteloos en wreed.

Ratched was machtiger dan de doktoren en had de macht om McMurphy de ultieme straf op te leggen toen hij probeerde haar controle te ontmantelen, door hem schoktherapie te geven en hem later te laten lobotomiseren. Lobotomie was nog steeds in gebruik in de jaren 1960 toen het boek werd geschreven.

Als een studie van de starre en onderdrukkende aard van institutionele processen in de psychiatrie is de film een meesterwerk. Het boek, en de film hebben misschien het einde van de institutionele zorg bespoedigd.

One Flew Over the Cuckoo's Nest heeft een blijvende invloed gehad en een deel daarvan is misschien te danken aan het persoonlijke verhaal van de regisseur, Miloš Forman zelf.

De karakterschets karakterisering van de gevangene R.P. McMurphy dient ook als metafoor voor de hopeloosheid van rebellie tegen het gevestigde gezag.

Naast een kritiek op de methoden in de psychiatrie in de jaren 1950, zoals elektroconvulsietherapie en lobotomie, zit er in het boek nog een extra maatschappijkritische laag over de behandeling van Indianen in Amerika. Bovendien werden behandelingen, ook bij degenen die vrijwillig in de kliniek verblijven, onder dwang opgelegd en komt er regelmatig bruut geweld aan te pas. De hoofdrolspeler Mc Murphy merkt op dat de opgesloten patiënten in wezen niet gestoord zijn dan de gemiddelde mens op straat, met andere woorden, in de meeste gevallen is internering in een inrichting niet nodig en zelfs schadelijk. Daarbij is het opvallend dat artsen en verplegend personeel grotendeels wit en de bewaarders uitsluitend zwart zijn: rassenongelijkheid was nog springlevend.

Kubrick, die op 70-jarige leeftijd overleed aan een hartaanval in zijn slaap, beoordeelde de acteur Nicholson als volgt "Je zal het zien, alles aan Jack is perfect voor deze rol. Zijn gezichtsuitdrukkingen, zelfs de manier hoe hij loopt. Hij heeft niets extra's nodig om de rol te spelen. Het zit allemaal al in hem. Hij heeft zelfs geen spraaktraining nodig."

One Flew Over The Cuckoo's Nest werd gefilmd in een echt functionerend psychiatrisch ziekenhuis in Salem, Oregon. Verschillende van de figuranten en achtergrondartiesten waren echte patiënten. Forman verbleef zelfs een maand in het Oregon State Mental Hospital om de omgeving te observeren voor het filmen en de camera's draaiden zonder dat iemand het wist.

Rain Man

Rain Man is een Amerikaanse dramafilm uit 1988 onder regie van Barry Levinson

De film gaat over Charlie Babbitt (Tom Cruise), een egoïstische yuppie, die ontdekt dat het grootste gedeelte van de erfenis van zijn vader gaat naar Raymond (gespeeld door Dustin Hoffman), zijn autistische broer, van wiens bestaan Charlie niets af wist. Het personage Raymond is gebaseerd op Kim Peek, een verstandelijk beperkte man met het "savant syndroom" en gedeeltelijk op Leslie Lemke, met een gelijkaardige aandoening.

De film was een van de best bezochte en meest succesvolle films van 1988, bracht wereldwijd 354 miljoen dollar op, en won vier Oscars

De scenarist Barry Morrow was bevriend met Bill Sackter, een verstandelijk gehandicapte man, die nooit had leren lezen of schrijven. Hij zou zo'n 44 jaar in een inrichting verblijven. Sackter bleek echter bij latere testen veel minder verstandelijk gehandicapt dan gedacht.

Dustin Hoffman toonde interesse voor de rol van Charlie Babbitt, maar besloot na het lezen van het script om de rol van Raymond te spelen. Hij raakte geïnspireerd om het personage aan te passen nadat hij had kennisgemaakt met Leslie Lemke, die blind, en verstandelijk gehandicapt, nog volledige pianoconcerten op het gehoor kon pelen. Hoffman leefde bijna een jaar tussen autisten en hun familie om de complexe relaties tussen hen te begrijpen. Ook hielpen zijn vroegere ervaringen als verpleger in een psychiatrisch verpleeghuis tijdens het begin van zijn acteercarrière, hem om die rol perfect uit te beelden. Het personage van Raymond in de film is een autist met het savant syndroom. Maar niet elke autist heeft het savant syndroom. Kim Peek, de man waarop Dustin Hoffman zijn vertolking baseerde, was verstandelijk gehandicapt, maar geen autist. Hoewel de film 'Rain Man' dus veel heeft gedaan voor het begrijpen van autisme, is de film ook verantwoordelijk voor het feit dat sommige mensen autisme en savant syndroom op één hoop gooien en verwachten dat alle autisten in staat zijn ingewikkelde berekeningen te maken of muziek na te spelen!

Wat hebben wij geleerd uit onze analyse?

1. Veel goede films hebben soms een dieper liggende betekenis die voor het grote publiek te veel verborgen blijft.
2. Veel goede acteurs doen dikwijls een geweldige inspanning om zich in hun rol in te leven en meestal is dat niet voldoende gekend. Een groot succes is dikwijls gebaseerd op een perfecte voorbereiding.
3. Films worden gemaakt om te ontspannen en om geld te genereren. Om die reden wordt er natuurlijk al wel eens overdreven, maar dat neemt niet weg dat op die manier boodschappen kunnen worden overgebracht.
4. Acteurs en regisseurs-de goede-bereiden zich dikwijls ernstiger voor op hun rol dan algemeen geweten is.

In volgend nummer bekijken wij meer in detail of films soms een toekomst voorspellende waarde hebben.

Een voorproefje: Outbreak is een Amerikaanse rampenfilm uit 1995 die 26 jaar oud is, maar super actueel blijft. Sam Daniels, een militair virusspecialist, ontdekt een aan ebola verwant onbekend dodelijk virus dat zijn weg heeft weten te vinden naar de Verenigde Staten via een aap uit Zaïre. Het virus, dat zich via de lucht verspreidt, is dan alverantwoordelijk voor de gruwelijke dood van de bevolking. Lijkt wel bekend niet?

Frank Goes

Nieuws
van onze
leden

POLITIEKE
ACTUALITEIT

CULTUUR

HERKOMST
VAN DE BEVOLKING
IN BELGIË EN
GEWESTEN
2011 – 2020

Eric Ponette

Relatie
tussen uitgaven
gezondheidszorg
en het aantal artsen

Eric Ponette

(F)ACTUEEL

Systeemfouten
van de Belgische
gezondheidszorg

LAAMS
ARTSEN
ERBOND

VAV vzw
Dascottelei 78
2100 Antwerpen - Deurne

ANTWOODKAART SYMPOSIUM

Ondergetekende,

Naam: _____

Voornaam: _____

Adres: _____

schrijft _____ personen in

_____ X VAV-lid / lid Doktersgild Van Helmont (20 euro)

_____ X Niet VAV-lid (30 euro)

Totaal: _____ euro

Gelieve in te schrijven en te storten vóór 30/09/2021

Handtekening:

